

vi människor

Nr 3/1975
Årgång 27
Kr 4

- Kvinnor i Grekland och Tjeckoslovakien
- Kvinnfolk

- Kvinnor i Kungälv
- Solidaritetsarbete för städerskorna

Innehåll

Ledare. EP	3
Kvinna i Tjeckoslovakien. <i>Ingrid Eriksson och Ingela Maechel</i>	4
Solidaritetsarbetet för städer- skorna. <i>Margot Mårdh</i>	8
Spirande grekisk kvinnokamp. <i>Ylva Sörman</i>	9
Kvinnfolk. <i>Birgit Lundin</i> Debatt om 6-timmarsdagen	16
Aktuellt	18
Kvinnor i Kungälv	21
Modern i Borås	22
Här är Elin	23
Sofie Sager. <i>Anna-Lena Lind- berg</i>	24
Böcker	25
Tidskrifter	28
För Indokinas kvinnor och barn	31

**Strejken vid
Billingeus
fortsätter!
Stöd de strejkande
städerskorna!**

Pg 33 45 62-6

**Skövdestäderskornas
stödfond**

vi människor

Nr 3 — 1975 — Årg 27

VI MÄNSKOR

Adolf Fredriks Kyrkogata 12,

Box 3120, 103 62 Sthlm

Tel: 08/20 37 56

Månd—fred kl 10—14

Redaktör

LOUISE WALDÉN

Redaktionskommitté

Eva Palmaer

Katja Waldén

Harriet Clayhills

Vivan Nyström

Bodil Österlund

Ansvarig utgivare

VALBORG SVENSSON

Layout Anne Lidén

Annonser Erik Winnå

Utkommer med 6 nr per år

Prenumeration 20 kr helår

Postgiro 5 13 23 - 4

SVENSKA KVINNORS

VÄNSTERFÖRBUND

Box 3120, 103 62 Sthlm

Tel: 08/20 37 56

Månd—fred kl 10—14

Medlemsavgift 20 kr per år

Postgiro 5 13 23 - 4

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställighet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete

mellan kvinnor i alla länder och med all kraft deltaga i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbets grundval.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV).

KDV hade 1969 anslutna organisationer i 90 länder med omkring 200 miljoner medlemmar.

KDV har nu tillerkänts konsulativ status I (tidigare hette det A) hos FN:s ekonomiska och sociala råd. Endast 16 organisationer har denna status vilken innebär rätt att yttra sig vid rådets sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

Resor i DDR

Lär känna Era grannar i Söder Det lönar sig!

Vägen dit är kort, snabb och billig.

De komfortabla järnvägsfärjorna "Rügen" och "Skåne" tar bara knappa fyra timmar från Trelleborg till Sassnitz — fem turer dagligen!

Säkerligen finns det också något för Er i det rikhaltiga reseutbudet. Ni kan välja mellan:

Weekendresor till Sassnitz

8-dagars badresor till Sellin, Binz på ön Rügen, eller till det exklusiva hotellet "Neptun" i Warnemünde.

2-veckorsresa till Östersjöveckan 4/7 — 18/7 i Kühlungsborn.

Rundresor med buss till DDR:s intressantaste städer: Berlin, Weimar, Erfurt, Magdeburg, Rostock osv.

3-, 5- och 7-dagars rundresor med buss genom DDR:s vackraste områden. Ni kan också delta i dessa resor med egen bil.

Övernattning i förstklassiga Interhotel.

Bilpaket

eller "på egen hand".

Veckoresor till Oberhof, Potsdam och Warnemünde.

Hälsoresor med läkarvård till olika kurorter i DDR.

Camping.

Begär ytterligare upplysningar från

DDR Turistbyrå

Box 197, 101 22 STOCKHOLM

Gatuadress: Vasagatan 19

Namn:

Adress:

Postadress:

Kommentarer

Den som har öron att höra och ögon att se — och det har många av oss — vet att kvinno-problemen, vilka givetvis berör även man och barn (säkrast att upprepa) står i centrum de senaste åren som de aldrig tidigare gjort. Unga yrkesutbildade kvinnor vana vid egna inkomster är inte så lätta att skyffla undan.

De kräver högt och tydligt barndaghem, fritidshem, 6 timmars arbetsdag, ren luft och badbart vatten, ordentlig utbildning och skaplig lön. De anser också att vi ska ha fred och fritt från radioaktiv strålning. De vill ha bort prostitution och kommersialiseringen av hela kulturlivet.

Allt detta finns i SKV:s program. Vi måste nå dessa unga medvetna kvinnor, vi måste samarbeta med dem och säkert lära oss av dem. Ett och annat kan väl vi med alla våra välsignade erfarenheter också lära ut. Här finns sannerligen ingen plats eller tid för pessimism och gnöl, som man ibland stöter på och nästan storknar av.

*

Vi fick inte ta tillbaka namnet Vi Kvinnor, som Bonniers lagt beslag på i ett obehagligt ögonblick, inte heller får vi heta Vi kvinnor — vi människor. Jag kommenterar inte, det får var och en göra själv. Men dyker det upp en tidning med namnet Vi kvinnor är det inte den rätta. Vaksamhet rekommenderas.

*

Blixtaktionen för Sydvietnams återuppbyggande har gett fint resultat och skall fortsätta. Pengar och solidaritet behövs mer än någonsin och vi fortsätter vårt ordinarie insamlingsarbete när blixtaktionen avslutats. Vi måste också arbeta för en opinion som skall tvinga USA att betala återuppbyggnaden som utlovades i Parisavtalet. Det vietnamesiska folkets oändliga lidanden kan inte ersättas med USA-pengar, men hus, industrier, vägar, sjukhus, skolor skall betalas.

*

Knappt har USA tvingats försvinna ur Vietnam och Kambodja förrän de deklarerar att de ingalunda tänker ge upp Östasien och avser att låta sina 40 000 soldater stå kvar under FN:s täckmantel i Sydkorea.

Sverige kommer att ta initiativ i FN för att upplösa FN-kommandot i Sydkorea och kräva att USA-trupperna dras tillbaka. Sverige skall arbeta för en fredlig återförening av Korea.

Terrorn i Sydkorea under Park Chung Hies är fruktansvärd med dödsdomar och tortyr. Han regerar endast via USA:s stöd. 45 miljarder kronor har USA pumpat in plus militärt stöd. — Vi har sett att en bred opinion kan göra åtskilligt. Nu gäller det Korea. Vi måste demonstrera, protestera, sprida kunskap.

*

Regeringen stödd av moderaterna fick sina tretton (!) kärnkraftsaggregat. Industriministern använde större delen av sitt långa tal åt att söka visa hur a) ofarliga, b) nödvändiga de är för vår välfärd. Därjämte försökte han övertyga oss om att man avser en ytterst försiktig utbyggnad. Men vadan denna försiktighet om han verkligen tror på riskfriheten och möjligheten att oskadliggöra avfallet? Är det en liten eftergift åt folkviljan och en snegling åt det kommande valet?

Enligt en Sifo-undersökning stöder endast 9 % av det svenska folket det beslut som riksdagen fattat. Detta efter den studieverksamhet som bedrivits hela vintern. Om man nu inte trodde på Sifos undersökning vars tendens man dock har svårighet att betvivla, återstod väl inte annat än en folkomröstning? Motståndarna till kärnkraften finns i alla partier, våra riksdagsledamöter har ju inte valts på sitt ställningstagande i kärnkraftsfrågan. Hur skall svenska folket få möjlighet att besluta i en fråga som det anser gälla både dem själva och deras efterkommande. Vad är demokrati? En gång betydde det folkstyre.

E.P.

Kvinna i Tjeckoslovakien

lika rätt men inte lika lön

Intervju med Stefana Duracinska och Josef Beles, slovakiska kvinnoförbundet — Slovensky Zväz Zien. Stefana Duracinska leder förbundets informationsavdelning, Josef Beles är pressombudsman. Ingrid Eriksson och Ingela Maechel, Frilansgruppen, gjorde en intervju sommaren 1974 när de befann sig på språkkurs i Bratislava. De arbetar som frilansjournalister och läser tjeckiska på Stockholms universitet. Foto: författarna.

Vilket är kvinnornas största problem just nu?

— Dubbelarbetet. Närmare hälften av alla kvinnor i Slovakien yrkesarbetar. Men alltför få är politiskt aktiva. De har inte tid. I slovakiska nationalrådet har vi nu t ex 39 kvinnor bland sammanlagt 150 delegater, dvs 26 procent. (I svenska kommunfullmäktigeförsamlingar utgjorde andelen kvinnor 14 procent 1971—73).

"Hushållsarbetet och kvardröjande fördomar i människornas tankar är skälet till att antalet kvinnor på ledande poster varken motsvarar deras plats i produktionen eller deras förmåga och kunskaper".

Ur "Befolkningspolitik i Tjeckoslovakien"

— Vi försöker närma oss det här problemet på två sätt; dels måste samhället göra en insats för att befria kvinnorna från hemarbetet — satsa mer på serviceinrättningar som daghem, tvättinrättningar, affärer i närheten av eller på arbetsplatserna. Dels måste man upplysa männen om att de borde hjälpa till mer hemma.

"Männen ägnar i snitt 6,5 timmar per vecka åt hushållsarbete som städning, matlagning, klädvård och inköp. Yrkesarbetande kvinnor lägger däremot ner 32—35 timmar varje vecka på samma sysslor. Hemmafruar 58 timmar".

Undersökning refererad i "Värt att veta om Tjeckoslovakien"

Underlätta hemarbetet och samtidigt få männen att hjälpa till mer hemma — hur går det ihop?

— Till dess att samhällets service är fullt utbyggd kan det väl inte bara vara kvinnornas uppgift att sköta hem och barn. Slutmålet kan inte vara att dra in männen i hemarbetet. Vi måste snarare se till att så mycket hemarbete som möjligt överläts på samhället så att både kvinnor och män får mer tid över till kulturella och politiska aktiviteter, till arbete och vidareutbildning. Vi är nämligen övertygade om att kvinnor är likaberättigade. Kvinnor är inte mindre intelligenta än män.

Hur arbetar ni konkret för att uppnå allt det här?

— Kvinnoförbundet har naturligtvis etablerade kontakter med regeringen och med partiet. Förbundet ingår också i den "Nationella Fronten", ett samlingsorgan för alla organisationer, där partiet har en ledande funktion. Dessutom är kvinnoförbundets ordförande medlem i slovakiska centralkommitténs presidium.

För information och propaganda har kvinnoförbundet ett eget förlag som ger ut 8 olika tidskrifter. Förbundets informationsavdelning samarbetar också intimt med andra tidningar och med radion.

— Visserligen är kvinnornas problem hela samhällets problem. Men kvinnorna måste själva se till att de inte glöms bort.

"Likaberättigandet är självklart fast förankrat i lagar och författningar. Men det räcker inte att referera till detta och sen glatt förkunna att likställighet råder. Man måste undersöka hur rättigheterna fungerar i praktiken och under vilka förutsättningar man kan förverkliga dem."

Ur "Befolkningspolitik I Tjeckoslovakien".

— Vi anser att det är här som kvinnoförbundet kommer in. Kvinnorna måste själva vara aktiva — vi hjälper dem att organisera sig. Vi genomför tex olika praktiska projekt. Idéerna till dem kan komma antingen från lokalorganisationerna eller från centralkommittén.

Beskriv några sådana "praktiska projekt".

— En mycket viktig aktion var "Rozum do hrsti" (ungefär förståndet in i händerna). Innebörden var alltså att kvinnorna skulle omsätta sitt förnuft i praktisk handling.

— Aktionen startade 1971 på lokalt initiativ och pågick i tre år. Senare fördes den emellertid också ut via partiorganet Pravda och andra massmedia. Under de tre åren arbetade olika frivilliga aktionsgrupper för att fylla invånarnas krav på olika tjänster som staten inte hade råd med.

— "Förståndet i händerna" genomfördes i två etapper. Etapp ett gick ut på att uppmana invånarna att delta i aktionen, komma med olika förslag på hur man utan dyra investeringar skulle kunna restaurera eller bygga om olika byggnader till affärer, samlingslokaler, lekskolor, daghem, ungdomsklubbar och annat som kunde behövas. Mer än 2 000 förslag flöt in.

— Etapp två bestod i genomförandet av förslagen. Nya affärer byggdes in i gamla hus, gamla

affärer renoverades och man upprättade butiker för halvfabrikat. På arbetsplatserna utvidgades kaffekioskerna så att man i fortsättningen skulle få möjlighet att sälja också varm, lagad mat där — maten lagas centralt och skickas sedan ut till arbetsplatserna.

— Man byggde också tvättinrättningar, reparationsverkstäder, samlingslokaler, lekplatser och daghem. I ett tiotal samhällen har man tack vare aktionen fått olika inrättningar att åka runt och samla in tvätt, trasiga skor och annat som behöver lagas. På det sättet slipper var och en ta sig in till stan för att lämna in grejorna.

"När sedan barnen fanns där under det vackra taket, andades man ut med enkänsla av välmående och konstaterade att nu är vi färdiga. Vi har inte sträckt ut handen i riktning mot statens kassa och vi har skolor, affärer, samlingslokaler... Under aktionen hördes många gånger: det handlar inte om pris, det handlar om arbetsresultatet, om hjälp åt oss alla, om invånarnas aktivitet för att fullfölja utvalda program, om att ha genomfört saker själva. Till invånarnas belåtenhet."

Ur kvinnoförbundets verksamhetsberättelse 1969—1974.

— Ett annat praktiskt projekt var "hjälp till Vietnams kämpande kvinnor och barn". Då stickades strumpor, syddes kläder, tillverkades filtår, täcken och kuddar. Genom brigadarbete i hela Tjeckoslovakien samlade vi också in omkring en miljon kronor till solidaritetsfonden.

Vilka är de vanligaste kvinnoyrkena?

— Kvinnorna dominerar inom åtta områden: undervisning, sjukvård, bank- och försäkringsväsende, service, kultur, information och upplysning. Kvinnorna dominerar också vissa grenar inom industrin, textilindustrin tex. 54 procent av alla lärare med universitetsexamen är exempelvis kvinnor. En studerar fler flickor än pojkar i gymnasier och olika

fackskolor, även tekniska sådana. Däremot domineras högskoleundervisningen fortfarande av männen — 60 procent. Men 40 procent jämfört med 360 kvinnor 1938 är ingen dålig ökning.

Har ni likalön?

— Enligt lagen ska alla ha lika lön för lika arbete oberoende av kön. Men tyvärr ser det inte alltid ut så i praktiken. Framför allt släpar de kvinnliga industriarbetarens löner efter. Inom industrin sätts lönen efter prestation och antal tjänsteår. En kvinna som är hemma och passar barn ett par år halkar efter eftersom barnpassning inte räknas tillgodo när man räknar tjänsteåren. Men inom utbildning, sjukvård och förvaltning följs likalönsprincipen helt.

"Kvinnorna har fortfarande lägre löner. Antingen därför att de har mindre ansvarsfulla eller också mindre tunga arbeten. Eller också för att de på grund av vissa fördelar nöjer sig med en blygsam lön: de föredrar ofta bra arbetstider och arbetsplatser nära hemmet."

Ur "Befolkningspolitik i Tjeckoslovakien"

Vad görs för att underlätta barntillsynen?

— Daghemspplatserna täcker nu 65 procent av behovet och enligt planerna ska hela behovet vara täckt 1988. Yrkesarbetande mödrar får företräde.

— Nyblivna mödrar får enligt lagen ledigt i 26 veckor med 90 procent av lönen. En del får 35 veckors barnledighet under samma villkor: ensamstående mödrar, tvillingföderskor. Om kvinnan vill kan hon sedan stanna hemma hos sitt barn i två år. Då är hon garanterad att få sitt jobb tillbaka när de två åren gått. Under denna tid får hon en ersättning på 500 kr i månaden. Därutöver finns ett rikt bidragssystem och olika lättnader för barnfamiljer: barnbidrag, rabatterad hyra, skattelättnader, avdrag på bostadslån.

Har fadern samma möjligheter att stanna hemma?

— Fadern har rätt till en veckas ledighet vid födseln.

Berätta lite om kvinnoförbundets historia?

— Den första slovakiska kvinnoorganisationen — Zivena — bildades 1869. Organisationen främsta uppgift var utbildning och undervisning. På den tiden och ända fram till andra världskriget var den dominerande näringen i Slovakien jordbruket. De flesta bodde alltså på landet. Kvinnorna fick slita hårt med jorden som gav dålig avkastning. 1921 fanns i Slovakien fortfarande en kvarts miljon kvinnliga analfabeter.

— Men sen dess har mycket ändrats. Tjeckoslovakien ockuperades ju av tyskarna under kriget. I det slovakiska nationalupproret mot ockupanterna 1944 deltog naturligtvis kvinnorna också. Och efter kriget behövde man kvinnornas hjälp för att bygga upp produktionen. Fler och fler började arbeta. De fick självförtroende, krävde lika lön för lika arbete. Kvinnorörelsen fick ett uppsving.

*

"I vår republik har kvinnans personlighet förändrats i grunden. Nuförtiden är det inte bara enstaka kvinnor utan tusentals, tiotusentals, hundratusentals som aktivt deltar i skapandet av sin samtid... och som ställer hela sin själsliga och kroppsliga förmåga i det socialistiska uppbyggets tjänst. De är goda medarbetare, ledare för socialistiska arbetsbrigader, arbetsledare, rektorer, ordförande i kollektivjordbruket. Och de bästa av dem erhåller titeln: "Det socialistiska arbetets hjältinna". Kvinnorna bidrar i hög grad till utvecklingen inom vetenskapen, teatern, litteraturen, musiken och de övriga konstarterna. ... De är exemplariska mödrar som uppfostrar vår republiks allsidigt bildade, lojala medborgare, en generation som högaktar ålderdomen och som vidareutvecklar det som skapats av tidigare generationer."

Ur broschyr från kvinnoförbundet ■

FAKTA OM KVINNOFÖRBUNDET

- Embryot till slovakiska kvinnoförbundet var den första kommunistiskakvinnorganisationen — Proletarka — som startade 1922.
- Slovakiska kvinnoförbundet — Slovenského zväzuzien bildades efter kriget.
- Antal medlemmar är nu 300 000 i Slovakien. I hela Tjeckoslovakien 600 000. (Slovakien har drygt 5 mil invånare, de tjeckiska delarna 10 miljoner).
- Lägsta ålder för medlemskap är 18 år. Den organisationsform som bygger på individuellt medlemskap skapades efter 1968. Innan dess fungerade förbundet som en slags takorganisation för kvinnoorganisationer som samlade kvinnor inom olika yrkesområden:

hemmafruarna hade en organisation, anställda inom vårdrucken en osv. Man anser numera att fackliga problem av allmän karaktär ska fackföreningarna sköta — inte kvinnoförbundet. Kvinnoförbundet ska istället ägna sig åt kvinnornas speciella problem.

- Högsta organ i de slovakiska och tjeckiska förbunden är centralkommittén. Därunder sorterar de regionala organisationerna — i Slovakien en för vart och ett av de 38 länen. I botten finns närmare 4 000 lokalavdelningar i Slovakien. Tjeckoslovakiens bägge kvinnoförbund samarbetar via en federal kommitté med säte i Prag.
- De lokala avdelningarna är de viktigaste, säger man på kvinnoförbundet. De kan vara uppbyggda kring en stadsdel, en småstad, en gata, en by, en fabrik.

KulturHuset

Porträtt av Mexico

t o m 20 juli

Mexikansk konst från förcolumbiansk tid till våra dagar. Entré 4:—, pens., vpl o stud. 2:—. Barn under 12 år fritt.

Den vite guden

t o m 28 september

Om förtryck i Latinamerika från Cortés till Chilejuntan. Fri entré.

Kvinnan i DDR

Hur är likaberättigandet förverkligat i ett socialistiskt land?

Böcker

Broschyrer

Filmer

hos

DDR KULTURCENTRUM

Mäster Samuelsgat. 71, 111 27 Stockholm
Tel. 08/21 29 58, 21 29 64

Solidaritetsarbete för städerskorna

Det viktigaste som har hänt på kvinnofronten i Sverige de senaste åren är städstrejkerna. När de i det multinationella företaget ASAB anställda städerskorna började strejka avslöjades horribla arbetsförhållanden. Den våg av sympatistrejker som följde bland ASAB-städerskorna i hela landet visade en stark solidaritetskänsla inom denna låglönegrupp.

Vi i SKV tyckte att det var något väldigt fint som hade hänt, när ASAB-städerskorna gick i strejk för bättre löner och arbetsförhållanden och beslöt att stödja dem och hjälpa dem på alla sätt. Tillsammans med Grupp 8 förberedde vi ett gemensamt solidaritetsmöte. Snart bildades en stödkommitté. Utom SKV och Grupp 8 deltog olika personer från andra organisationer, t. ex. hamnarbetarna, VPK och CUF och grafikerna.

På mötet talade bl a två av städerskorna. Salen var fullsatt och vi fick in en del pengar till stödfonden.

Kommittén har fortsatt med sitt arbete. Vi tryckte banderoller till insamlingsbössor och listor för att samla in pengar och namn, vi gav ut en broschyr där vi ville ge en bakgrund till strejkerna och visa hur berättigade de strejkandes krav är och hur viktigt det är att stödja dem.

Den 3 april skulle städerskorna från Skövde ställas inför arbetsdomstolen, därför utlyste vi denna dag som en solidaritetsdag för dem. Vi delade ut flygblad och demonstrerade och hade dagen därpå ett stort möte i Folkets hus, där Sara Lidman talade. Städerskorna kom dit alldeles slut efter den hårda press de hade varit utsatta för vid arbetsdomstolen.

Vid hotell Billingeus i

Skövde hade ASAB avskedat nio strejkande städerskor. Alla utom deras fackliga företrädare erbjöds återanställning, men alla förhöll sig solidariska och gick inte tillbaka. Genom att dra det hela inför arbetsdomstolen försökte SAF med ASAB:s medverkan skapa ett prejudikat, så att företagen hädanefter godtyckligt skulle kunna avskeda strejkande.

Städerskornas kamp angår oss alla. ASAB:s avskedande av de strejkande städerskorna med stöd av lagen om anställningstrygghet riktar sig mot fackligt aktiva kvinnor i låglöneområdet och är ett hot mot all facklig verksamhet på lokal nivå.

Det bildades solidaritetsgrupper på många ställen — ett trettiotal enbart i Stockholmsområdet — som samlade in pengar till stödfonden och hjälpte oss sprida flygblad. Pengarna gick till städerskorna i Skövde som förvaltar fonden och delar med sig till andra strejkande, bl a sömmerskorna i Gällivare.

Kommittén hade i en skrivelse till ASAB begärt att samtliga städerskor skall få återgå till sitt arbete, en begäran som ASAB har avslagit. Därför har vi förklarat ASAB i blockad och medborgerlig bojkott, tills *samtliga* städerskor vid Hotell Billingeus återanställts. Vi har delat ut flygblad och skickat brev till företag som vi vet anlitar ASAB samt uppmanat dem att inte förnya sina kontrakt med ASAB utan direktanställa sitt städpersonal. Av Folk-sam har vi fått svaret att man tänker omorganisera hela städarbetet och gå ifrån ASAB. Även från andra ställen har vi hört att man inte anlitar ASAB längre utan har anställt egen städpersonal.

Den 21 maj föll domen. Det blev frikänt för Ragnhild och Majbritt, då det inte kunde bevisas att de var "strejkledare". ASAB dömdes att betala dem totalt 55 000 kronor. AD godkände avskedanden av de andra sju städerskorna (de två andra ansågs inte vara fast anställda) som fortsatte strejken för att få sina kamrater återanställda. Men det sägs att ASAB nu är berett att ta dem tillbaka som konsekvens av frikännandet av deras två kamrater. AD har dömt dem till skadestånd, 200 kr för var och en samt rättegångskostnaden. Deras ombud Bengt Söderström är inte nöjd och anser (DN 22/5) att eftersom domstolen i sitt utslag bl a pekar på att strejken vid avskedandet varat 17 dagar och nu bedömer detta som avsevärd tid, betyder det att arbetsgivarna nu kan avskeda strejkande. Med domen som prejudikat kan strejkande avskedas efter "avsevärd tid" när en vild strejk bryter ut.

Det betyder också att sömmerskorna vid Brason som avskedats för att de deltagit i en olovlig strejk inte har någon chans att få sina jobb tillbaka. De har strejkat "avsevärd tid".

Vi vet inte hur det kommer att gå för städerskorna i en liten stad som Skövde. Vi beundrar dem för deras mod solidaritet och deras uthållighet. Att i ett undertryckt läge kunna säga ifrån, ha yrkesstolthet, vilja göra ett gott arbete fast arbetsvillkoren inte tillåter det. De har blivit mer och mer medvetna under kampen de fört. Och till sist: Vill du veta mer om städerskestrejken så kan du rekvirera broschyren "Städstrejkerna och kampen mot kapitalet" oss för 2 kr + porto (-:80), Stödkommittén för de strejkande städerskorna, Odengatan 102, 113 22 Stockholm. ■

Margot Mårdh

Spirande grekisk kvinnokamp

Ylva Sörman

Den grekiska kvinnan har kämpat vid männens sida mot förtryck och fascism, men hon har ändå haft en underordnad roll och under perioder av lugn har hon "gått tillbaka" till sin traditionellt hårt arbetande kvinnoroll. Under kampen mot juntan deltog kvinnorna aktivt, också i ledningen för motståndet. Nu tänker de inte en gång till låta sig pressastillbaka. Kvinnorna har börjat organisera sig i egna grupper för att driva kvinnofrågor. Ylva Sörman rapporterar från två besök i Grekland. Foto: Marianne Nicou.

Efter 7 år av totalt mänskligt förtryck fick det grekiska folket i augusti 1974, då den för-

hatliga juntan avsattes, en chans att öppet organisera sig i kampen för ett demokratiskt Grekland fritt från utsugning och andra staters inblandning.

Under juntaåren kämpade greker med livet som insats under svåra förhållanden mot det fascistiska förtrycket. Kvinnor deltog aktivt i denna kamp och flera dödades, fängslades, torterades och utsattes för förödmjukelser och sexuella övergrepp. Under ockupationen av Tekniska högskolan i nov -73 där studenternas organiserade kamp uttryckte hela det grekiska folkets hat mot regimen dödades och sårades många unga män och kvinnor. Innanför fängelsemurarna har tortyrmetoderna gått ut

på att förödmjuka och förnedra kvinnan som könsvarelse. Nakna kvinnor har hängts upp i rep och bödlarna har använt träslag och het metall och stuckit upp i vagina. De har blivit slagna med trä, gummi och läder på bröstet, de har bränts med cigaretter och otaliga män våldförde sig på kvinnorna.

Aktiv medkämpe

Under den fascistiska ockupationen av Grekland under 1940-talet kämpade kvinnan och mannen sida vid sida med vapen i hand. Kvinnorna utfodrade soldaterna och frivilliga med mat och ammunition och gick i täten i demonstrationerna. Av tradition har den grekiska kvinnan med vapen i hand kämpat i motståndsrörelsen under

krig. Hon har dock haft en underordnad ställning och under perioder av lugn har hon "gått tillbaka" till sin traditionellt hårt arbetande kvinnoroll utan att ta aktiv del i den fortsatta politiska kampen. Detta hänger givetvis samman med hennes roll som kvinna. Kvinnor är inte vana att organisera sig politiskt, märkta av den ständiga underkastelsen och berövade medinflytande och socialt ansvar på de flesta av livets områden. Det är förbehållet mannen och hans värld.

Uppvåkande

Men grekinnorna har börjat vakna och resa sig och tänker inte längre stillatigande finna sig i uttryck som att "kvinnor är ännu ej mogna att ha politiskt ansvar". Detta fick de höra av sina manliga kamrater då de, efter att ha kämpat sida vid sida i Tekniska högskolan, ville organisera sig i den fortsatta kampen mot diktaturen. Alla anti-juntakommittéer hade minst 1/3 kvinnor, ofta mer. På mötena var minst 1/3 av talarna kvinnor. Kvinnan börjar inse sin roll i den politiska kampen mot kapitalismen och fascismen samtidigt som hon måste ta upp och kämpa för sina villkor, intressen och krav i det patriarkaliska samhälle hon lever i.

Under mina besök i Grekland sept -74 samt mars -75 hade jag tillfälle att träffa och diskutera med grekiska kvinnor samt vara med på ett av de första möten kvinnogruppen i "Allgrekiska socialistiska rörelsen", PASOK, hade i sept. Ledare för partiet är Andreas Papandreou. Jag träffade även denna grupp i mars. Den hade då utökats med andra kvinnor som inte var anslutna till det partiet, bl a kvinnor som under diktaturen underjordiskt börjat organisera små kvinnogrupper, och man diskuterade nu att starta en bredare kvinnofront.

I PASOK:s partiprogram punkt 4 finns inskrivet; "social och ekonomisk jämlikhet mellan de båda könen är konstitutionellt säkrad". Erfarenheter från andra länder visar dock att socialistisk medvetenhet inte automatiskt betyder frigörelse för kvinnan, vare sig ekonomiskt, socialt, kulturellt eller sexuellt. Den grekiska kvinnan är genom den patriarkaliska strukturen i samhället dubbelt förtryckt, kyrkans roll som underkuvare inte att förglömma.

För att kämpa med kvinnoproblem underströks därför vikten av en kvinnokommitté av en av de kvinnliga ledarna i partiets centralkommitté. Idén väckte inte oväntat motstånd, förvånansvärt nog kanske från en kvinna som ansåg att i en sann socialistisk rörelse finns inte behov av en separat kvinnorörelse. Motsatsen har dock bevisats genom den entusiasm varmed allt fler kvinnor organiserar sig. När jag talade med kvinnorna i mars hade de fått erfara att inget parti finner kvinnofrågan intressant nog att väcka och man har därför insett nödvändigheten att gå utanför de politiska partierna, att bilda en kvinnorörelse som därvidlag är partipolitiskt obunden. Man har tänkt organisera denna rörelse utifrån ett kvinnocenter, finansierat utifrån en kooperativ grund, där kvinnor kan komma och få information, juridisk och social rådgivning, tillfälle att diskutera, läsa böcker och tidningar och där man också på längre sikt kan ha filmföreläsningar och debatter om kvinnoproblematiken.

Kvinnokamp — politisk kamp

De kvinnor jag träffade ser kvinnokampen som en viktig integrerad del i kampen för ett socialistiskt Grekland. Kampen för kvinnans frigörelse är intimt sammanflätad med kampen mot imperialis-

tiska krafter och klassamhällets grundstruktur. De underströk därför vikten av en socialistisk samhällsanalys för att inte hamna i en "anti-man"-attityd vilket bl a med iver skulle kunna förlöjligas av tex massmedia genom att göra kvinnofrågan till ett problem om vem som skall diska och städa.

Kvinnorna var i alla åldrar, mest unga universitetsstudenter, studentskor och kvinnor med yrkesutbildning. Flera hade arbetat inom motståndsrörelsen under diktaturen. Redan på detta stadium grep man sig an den centrala frågan: hur får vi med oss, hur organiserar vi och medvetandegör den arbetande kvinnan, kvinnan på landsbygden, arbetarklassens kvinnor. Det är dessa kvinnor som är mest utsatta för det grekiska samhällssystemets stagnerade politik med liten chans till arbete, utbildning och frigörelse.

För att arbeta med dessa problem har man tillsatt en kommitté för att skissa upp mål, kortsiktiga och långsiktiga, frågor som är av omedelbar vikt att tas upp, utarbetande av strategi och riktlinjer för kampens väg, organisationsmetoder etc. Andra kvinnor undersöker befintligt material, statistik, analyser, utarbetar studier, skapar kontakter med andra kvinnorganisationer, undersöker kvinnans rättställning i samhället. Det har också föreslagits att de studerande kvinnorna i sina studier på universitetet skulle undersöka kvinnans historiska position, ställning och roll i det grekiska samhället.

En kvinna har börjat intervjua kvinnor som deltagit aktivt i motståndsrörelsen vilket planeras bli en bok. En annan viktig uppgift är att få de yrkesarbetande kvinnorna fackligt aktiva. 1966 gav vänsterpartierna direktiv att kvinnorna skulle väljas in i facket

vilket följdes med stor framgång. Fackföreningarna är nu i ett uppbyggnadsskede efter att ha varit helt förbjudna men de motarbetas starkt av den sittande Karamanlisregeringen. Kvinnorna har här en stor och ansträngande uppgift framför sig.

Eftersom kvinnorörelsen varit så gott som obefintlig tidigare i Grekland (en borgerlig rörelse fanns, "Allgrekiska kvinnoföreningen", samt en samordningskommitté för arbetande kvinnor, PEG, vilken är återupprättad igen efter den förbjöds efter kuppen) finns ingen feministisk tradition. Man lider brist på material, historiska dokument, analyser, pengar och även på kvinnor med organisationserfarenhet. Men om man ser dessa kvinnor utstrålade och till den iver, kraft och pondus den medvetenhet med vilken de griper sig an problemen, kommer dessa hinder att övervinnas och lägga grunden till en ny självmedvetenhet och nytt självförtroende hos den grekiska kvinnan.

Kvinnan — mannens ägodel

För att belysa några av de svårigheter kvinnorna har att kämpa mot och för att vi svenska medsystrar skall förstå vidden av deras problematik kan nämnas att en kvinnas efternamn böjs efter mannens genitivform, alltså maskulinum genitiv i den grekiska språkgrammatiken. Det uttrycker ett direkt ägande — mannen äger objektet — kvinnan. Då en grekisk kvinna gifter sig (på landsbygden är fortfarande många giftermål uppgjorda mellan föräldrarna och familjen vakar strängt över den kvinnliga dygden), måste familjen sörja för en ordentlig hemgift. För många familjer innebär detta en ekonomisk katastrof och redan innan barnet föds hoppas man det skall bli en pojke. Hälsningen till en gra-

vid kvinna är "med en son". Hemgiften är till för att lätta den börda som kvinnan anses utgöra för mannen ekonomiskt under deras tid som gifta. Finns det både systrar och bröder i en familj får pojkarna inte gifta sig förrän de sett till att systemen fått en man som hjälpt till att skrapa ihop hemgiften. Detta får psykologiska konsekvenser som hat, rädsla, ångest mellan könen: från fadern och bröderna till dottern/systemen vilket förbinder och förpliktar dem från dagen av hennes födelse medan dottern mot männen tyngs av skuldkänslor och underkuvelse genom köpslåendet. Denna verklighet är ett åskådligt exempel på hur objektiva ekonomiska betingelser speglar attityderna till kvinnan i det grekiska samhället och visar på vikten av kvinnokamp på olika plan. Kamp mot den inbyggda överlägsenheten hos mannen.

Ute på landsbygden är det kvinnan som hårdast sliter med barnen, hushållsarbetet, på den steniga åkern under hårda förutsättningar. Hon är helt utestängd från det liv männen för på kaféerna där de över ett glas ouzo (det grekiska brännvinet) diskuterar, läser tidningen och pratar politik.

Under juntatiden ökade inflationen och arbetslösheten katastrofalt vilket än mer omöjliggjorde kvinnans intåg på arbetsmarknaden och hårdare band henne till hemmet. Någon organiserad barntillsyn finns inte och för en ensamstående ogift kvinna är det en katastrof att bli gravid, ekonomiskt, socialt och moraliskt. Någon preventivmedelsinformation står ej att finna och illegala aborter är vanliga. Legala aborter är förbjudna såtillvida havandeskapet inte utgör fara för kvinnans liv, fostret är sjukt eller kvinnan våldtagits. Kvinnor anställda inom staten får upp till

4 månaders betald ledighet vid barnsbörd, anställda av den privata industrin får ta sin semestermånad samt — om behov finns — ytterligare 10—15 dagar för återhämtning.

Dessa är några av de villkor kvinnan lever under och som hon har att kämpa mot. Och det är med kämparanda och entusiasm grekinnorna tar upp den politiska kampen för ett mänskligt samhälle. "Det är på fältet vi måste föra kampen, vi får inte bli teoretiker och påtvinga teorier, marxistiska klychor eller standardfraser. Kampen måste vara levande utsprungen från kvinnornas krav på rättigheter och sanna behov" framhåller kvinnorna.

Våra grekiska systrar har en lång kamp framför sig, problemen är gigantiska och de är värda allt stöd de kan få.

Vi hälsar dem välkomna i kampen mot diktatur, imperialism, mänsklig utsugning och förnedring, för ett socialistiskt samhälle där män och kvinnor gemensamt kan finna sin befrielse.

Jag lovade gruppen att bistå dem med material översatt till engelska och tyska, informera om böcker och tidningar och för övrigt vara en förmedlande länk. Om någon är intresserad av kvinnorörelsen i Grekland och/eller har någon information att ge, kontakta mig via denna tidnings redaktion. ■

Litteraturförteckning

Friedel, Ernestine: Vasilika, a village in modern Greece. New York 1962. Holt, Reinhart and Winston

Hedlund, Jan-Olov: Stenar i munnen. Stockholm 1969, Bonniers förlag

PAK Newsletter, vol 2, nr 5, 8, 10 1973. Canada, Toronto.

Lilith (som sparkades ut ur paradiset och ströks ur bibeln) slår på frihetstrumman. I bakgrunden syns den mumifierade kvinnan spränga sig fri. Foto: Jean Montgrenier.

KVINNFOLK

Utställningen Kvinnfolk visades på Kulturhuset i februari och mars i år. Kvinnfolk är en del av den kulturella kvinnoresning som nu pågår i hela västvärlden. Vi vill återknyta banden med vår glömda historia, vår glömda kultur och återupprätta vårt fräntagna människovärde.

Ambitionen var att visa hur verkligheten ser ut när vi kvinnor själva beskriver den utifrån vårt nya självmedvetande. Vi ville också få igång en diskussion om hur ansvaret för samhälle och privatliv ska delas mellan män och kvinnor.

Man får nog säga att vi lyckades i våra syften. Utställningen blev en stor publikframgång — 40 000 besökare — och vi vet att den satte igång många diskussioner. Utställningen satte också igång många känslor, besökarna gick därifrån ledsna, upprörda, förbittrade, men också glada och styrkta. Det beror på vilka delar man tog till sig och vad som berörde en mest — få gick därifrån oberörda och många kom tillbaka både en och flera gånger.

Att utställningen angick många visade sig också i den "tyckarbok" som låg framme

på utställningen. 13 sidor i den fylldes med synpunkter, mest om utställningen, men också om kvinnoförtrycket i allmänhet, om mansförtrycket, om skrivarnas egna liv, men också de (oundvikliga?) kuckteckningarna.

Kvinnfolket bestod av sju olika delar. Gemensam nämnare är att vi alla upprörs över kvinnoförtrycket — utifrån inte helt lika utgångspunkter. De olika delarna tog upp varierande delar av vårt förtryck och gav på det sättet en fin bredd åt utställningen.

Birgit Lundin

Instängda i olika världar kan kvinnor och män inte nå varandra (ovan). Från "Livegen — Eget liv". Foto Monika Johansson. Annikki, 40, sjukvårdsbiträde. Född i Åbo, gift med Reino, rörmontör. Fyra barn. Från "Arbeta — inte slita ut sig". Foto Ann Christine Eek/SAFTRA.

LIVEGEN — EGET LIV är en debattutställning som utifrån pojkars och flickors olika uppväxtvillkor visar hur manssamhället formar våra villkor som vuxna. Utställningen tar upp barndomen, tonårens modehysteri, porrens människofientlighet, modersmyten, mensen, de grå "glömda" kvinnorna, barnafödandet. Utställningen gjordes av Benedicte Bergmann, Ulla Hammarsten McFaul, Monica Johansson, Eva Evers Rosander, AnnBritt Ryde.

"**ARBETA — INTE SLITA UT SIG**", en fotoutställning byggd på boken med samma namn, koncentrerar sig på konflikten mellan att förvärvsarbeta och samtidigt ha småbarn. Boken och utställningen har gjorts av Ann Christine Eek (foto), Ann Mårtens och Kajsa Ohrlander.

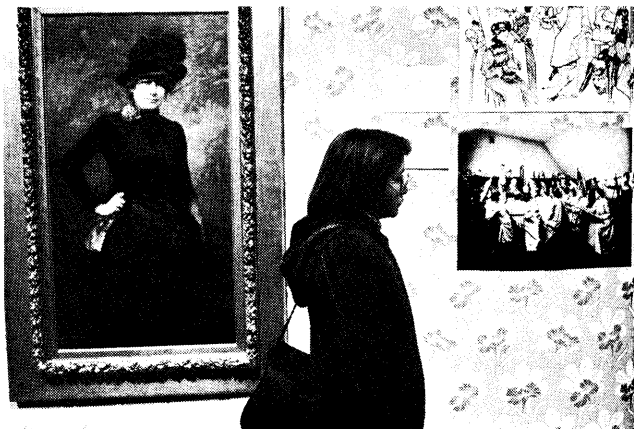

"Kvinnokonst" visar exempel på hur vi kvinnor ser på oss själva och våra liv uttryckt i bild. Deltagande konstnärer: Gunwor Nordström och Sandra Ikse-Bergman (textil), Lena Cronquist och Anna Sjödahl (måleri), Rauni Liukko (skulptur).

"Kvinnofolket i konsthistorien" visar prov på kvinnlig konst från de senaste århundradena. Anna Lena Lindberg hade letat i vår glömda konsthistoria.

Detalj av "1:a maj" en gobeläng av Gunwor Nordström (ovan tv). Anna Sjödahl målar kvinnornas hemmatillvaro (nedan).

Vem kan tro att denna spotska kvinna — Jenny Nyström — har målat alla idylliska julkort? Foto: Monica Johansson.

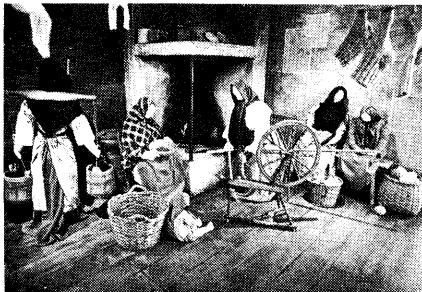
Rauni Liukkos skulpturer föreställer kvinnor och barn ur levande livet. De ger ett både levande och dött intryck som skrämmer och fascinerar (nedan). Foto: Monica Johansson.

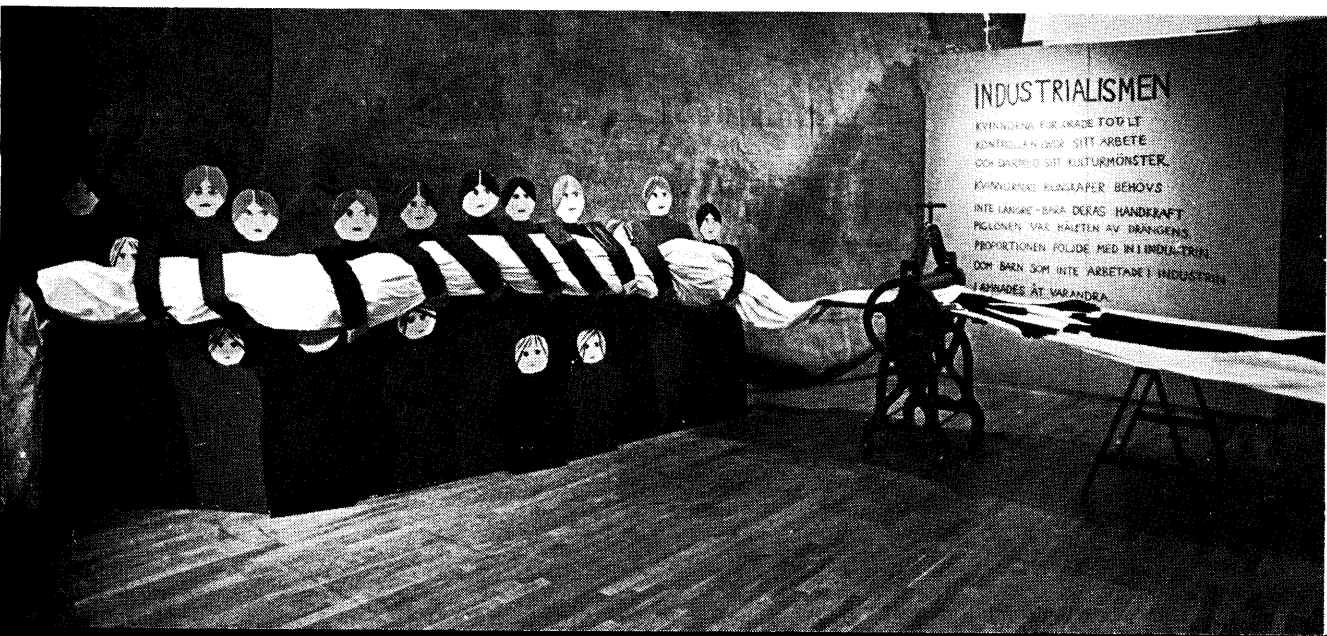
"Kvinnokultur — kvinnors arbete och historia" utgår från att vi genom vårt arbete formar kulturen. Med hjälp av tittskåpslådor, en bondköksinteriör, textilier, gamla redskap, skulpturer, visades vår tidigare starka roll i kulturen. När vi gradvis förlorade våra arbetsuppgifter, försämrades i samma takt vår ställning. När vi sedan återerövrar våra arbetsuppgifter kan vi tillsammans återerövra vår förlorade kultur. Kvinnokultur gjordes av Anna-Lisa Bäckman, Harriet Clayhills, Birgit Lundin, Lotta Melanton.

Kommissarie för hela utställningen Kvinnfolk var Louise Waldén

Kvinnokulturen har inte varit beständig. Maten har ätits upp, Kläderna slitits ut, leran har krossats. Brödhögen och slithögen upplevdes med flera sinnen av både barn och vuxna. Foto: Monica Johansson (th) och Jean Montgrenier.

Textilindustrin — ägd av män — sög kvinnorna till sig och berövade dem deras kunskaper och makt. Foto: Jean Montgrenier.

DEBATT

Här kommer slutreplikerna i debatten om 6-timmarsdagen mellan Kajsa Ohrlander/Ann Mårtens och Birgit Lundin. Barbro Backberger gör också ett inlägg om VPK:s behandling av kvinnofrågan. I nästa nummer av Vi Mänskor redovisas ett rundabordssamtal om familjen, mansrollen, hemarbetet m m. Medverkande är bl a Rita Liljeström, Rosemarie Eliasson, Kajsa Ohrlander, Birgit Lundin.

VPK och kvinnofrågan

I "Vi Mänskor" nr 5-6 1974 hävdar Birgit Lundin att vänsterorganisationer helt negligerar den progressiva kvinnorörelsens krav. Ett sådant påstående hade fog för sej för fem-sex år sedan. Idag är det ett direkt felaktigt påstående. Samtliga vänsterorganisationer har, skakade av kvinnorörelsens berättigade och envetna kritik, mer eller mindre utförligt, tagit upp kvinnokraven på sina program — och i betydligt mindre utsträckning, även i sin praktik. Eftersom jag själv är aktiv i VPK, tänker jag lämna en kort redogörelse för vad vänsterns mest förkättrade organisation efter allvarlig självkritik försökt göra för att förbättra sin verksamhet på ett försummat frontavsnitt av klasskampen. Andra vänsterorganisationer må tala för sej själva.

Redan hösten 1968 engagerade vpk:s riksdagsgrupp två medlemmar i Grupp 8 att författa vpk:s motion till propositionen om ny äktenskapslag, som antogs 1969.

I det handlingsprogram, som antogs av partikongressen 1972, gjorde vpk en rad av Grupp 8:s krav till sina. Principprogrammet, som antogs av samma kongress, tar upp och analyserar relativt utförligt kvinnoförtryckets karaktär under kapitalismen. Denna relativt utförliga behandling av kvinnofrågan växte fram under den omfattande remissbehandling av programförslaget som ägde rum i partiets grundorganisationer, och där inte minst en rad manliga kamrater krävde större uppmärksamhet åt kvinnofrågorna.

Med utgångspunkt från de beslut som togs på partikongressen

1972, har en rad aktiviteter kommit i gång.

En central arbetsgrupp bevakar att andelen kvinnor på förtroendeposter inom partiet och på listorna till val i parlamentariska församlingar höjs till att motsvara andelen kvinnor på förtroendeposter inom partiet och på listorna till val i parlamentariska församlingar höjs till att motsvara andelen kvinnor i partiet — för närvarande 26 %. Dessutom söker vi att stimulera och underlätta genom undanröjande av praktiska hinder (barntillsyn t ex) för kvinnorna att delta i olika kurser. I många studiecirklar är antalet kvinnliga deltagare 40-50 %, en siffra som bådar gott för tillväxten av en kvinnlig kader.

Kvinnopolitiska kurser anordnas både centralt av partiet och ute i partidistrikten.

Kvinnofrågan ingår som ett särskilt avsnitt både i allmänna kaderkurser och i kurser för ombudsmän och funktionärer i både partiet och KU, vår ungdomsorganisation.

För närvarande pågår arbete på att framställa studiecirkelmateriel i kvinnofrågan. I den arbetsgrupp som jobbar med detta, ingår både arbetarkvinnor och företrädare för den nya kvinnorörelsen.

Riksdagsgruppen producerar träget mängder av radikala motioner i kvinnofrågorna, motioner som med monoton envishet röstas ner av SAP + de borgerliga partierna. En enda motion fick vpk igenom vid förra årets riksdag: den gällde en sanering av städbolagens verksamhet.

Aktiviteterna ute på fältet är fortfarande en aning si och så. I den uppmärksammade daghemsaktionen i Nacka spelar dock vpk:s medlemmar en synnerligen aktiv roll.

Raden av städerskestrejker bör utgöra ett memento för både vpk och andra vänsterorganisationer. Att arbetarklassen till 50 % består av kvinnor verkar fortfarande inte ha gått upp för manliga kamrater på ledande poster.

Kritik är nyttig och välkommen, men den bör utgå från aktuella och faktiska förhållanden, inte från fördomar och okunnighet!

Barbro Backberger

Debatten om 6-timmarsdagen handlar om familjen

I mitt inlägg mot artikeln i Vi Mänskor nr 3/74 höll jag mig till två huvudpunkter. Jag ville veta på vilket sätt "inträdet i arbetslivet betyder akuta försämringar inte bara för kvinnorna utan för hela arbetarklassen och folket". Jag förde fram åsikten att kampen för sex timmars arbetsdag måste kombineras med en rad andra krav för att inte arbetstidsförkortningen skulle vändas emot oss.

Ann Mårtens och Kajsa Ohrlander lyckas använda ett helt uppslag utan att bemöta mitt inlägg. Märkligt. Ni tar visserligen upp frågan om de andra kraven jag anser måste kombineras med kraven på arbetstidsförkortning. Ni bemöter mig inte utan konstaterar bara att kraven inte står i någon motsättning till kravet på sex timmars arbetsdag (vem har påstått det?). Sen avslutar ni texten med en plädering för en "bred front kring kravet på sex timmars arbetsdag".

I stället använder ni utrymmet till att orera om den borgerliga kvinnorörelsen och till simpla personliga angrepp på min person.

Givetvis går ett sådant "debattinlägg" inte att bemöta. Jag ska i stället ta upp ett intressant resonemang jag fann i er text.

Ni anser att eftersom allt fler (gifta) kvinnor i dag arbetar utom hemmet så ökar trycket på familjen. Sex timmars arbetsdag skulle vara en "rimlig kompensation" anser ni. Kompensation för vad då, frågar jag.

Sedan jag skrev det förra inlägget har jag läst er bok och har nu klart för mig vad ni är ute efter med er kamp för sex timmars arbetsdag — den borgerliga kärnfamiljens bevarande. Det är för att kunna bevara familjen som den viktigaste samlevnadsformen som ni vill ha arbetstidsförkortning.

Fruktbarare än att hålla igång en diskussion om nyttan av sex timmars arbetsdag och hur frågan ska drivas anser jag vara att ta upp en seriös diskussion om kärnfamiljens funktion i dagens och morgondagens samhälle.

Att som nu görs basera en egenoms gemenskap på ömsesidiga

känslor i tvåkärlek mellan man och kvinna, kan inte fylla någon annan funktion än en samhällsbevarande. Egendomsgemenskapen är en rest från den tid då äktenskapet innebar en egendoms- och arbetsgemenskap. Det ekonomiska beroendet är en rest från den tid då mannen var kvinnans förmyndare.

Vilka horribla ansträngningar är vi beredda att göra för att få leva i den enda av samhället accepterade samlevnadsformen?

Vad skulle ett annat sätt att bilda hushåll betyda? Mänskligt, ekonomiskt och politiskt? Vad skulle en annan syn på gemenskap betyda? En syn där inte tvåkärleken var den allena saligrådande?

Samhället skulle råka i gungning, tro mig, om kärnfamiljens dominerande ställning bryts ner.

Birgit Lundin

Bryt familjens isolering!

Birgit Lundin beskyller oss för att inte bemöta henne i vårt svar i Vi Mänskor 1.75. Märkligt. Vi svarade med en lång utläggning om utslitningen i arbetslivet och underströk att den borgerliga kvinnorörelsen aldrig tagit detta faktum på allvar.

På andra punkter kan vi dock konstatera att vi är ense.

Både BL och vi anser att kravet på 6 timmars arbetsdag inte får föras isolerat, att vi måste bekämpa försök till ökad takt och utslitning i arbetslivet, att vi måste motarbeta 2-skift, att vi måste kämpa för arbete nära bostaden osv...

Det finns alltså mycket vi kan enas om. Men för att utveckla debatten på ett konstruktivt sätt vill vi dra fram några punkter där vi tror att vi skiljer oss åt:

1. Synen på hur det kapitalistiska samhället skapar en motsättning mellan arbete och barn och hur detta format och formar kvinnornas speciella förtryck: låg lön, låg facklig aktivitet, lågt värde...
2. Motsättningen till mannen och hur den motsättningen står i förhållande till klasskampen. Vi menar att den är underordnad och att även mannens roll måste förändras.

3. Arbetslivets uppbyggnad och utslitningen i arbetslivet och hur detta kommer i konflikt med kvinnornas vilja att arbeta full tid.

4. Synen på kvinnorörelsens borgerliga traditioner och hur vi praktiskt ska formulera en proletär linje i kvinnofrågan.

5. Familjens roll i vårt samhälle. Detta är många, viktiga och svåra frågor. För att komma framåt måste vi ge oss i kast med dem. Här tar vi tillfället i akt att kort utveckla vår syn på familjens roll, på hur kampen ska föras för att bryta familjens isolering och kvinnornas ensamma ansvar för hem och barn.

Men först svar på din fråga.

När vi skriver att 6-timmarsdagen vore en "rimlig kompensations" menar vi kompensation för den ökade arbetsbörda som idag behövs för försörjningen och som är ett faktum när båda makarna jobbar 8 timmar. Ska ansvaret för försörjning och hem och barn delas lika och ska det fortfarande finnas tid kvar för positiv samvaro med varandra och andra, för deltagande i samhällsliv, politik och kulturliv så måste ju tiden tas någonstans ifrån?

Vi anser att ansvaret för hemmet, familjen och barnen är stora och viktiga uppgifter som alltid nedvärderats och som kvinnorna fått sköta privat utan ekonomisk ersättning och socialt värde.

Vi menar att detta ansvar borde delas mellan man, kvinna och samhälle.

Så en fråga till BL!

Hur kan BL anse att arbetarfamiljen skulle vara baserad på "egendomsgemenskap" och ha en "samhällsbevarande funktion"? Familjen blir en egendoms-gemenskap först när det finns någon egendom att bevara. Det har det aldrig funnits inom arbetarklassen.

Idag flyttar kvinnor och män ihop och skaffar barn främst av känslomässiga skäl. Det tror vi att vi kommer att vilja även i framtiden — inte för att detta är den högsta lyckan på jorden utan för att omgivningen utanför är så kylig, kapitalismen så opålitlig och gör oss så otrygga, och för att det knappast ges någon annan möjlighet till nära och varaktig

gemenskap inom detta samhällsramar.

Detta står inte i motsättning till kampen för ett annat och bättre samhälle där familjerna inte isoleras, där vi kan skapa en gemenskap i arbetet och i kampen för ett drägligare liv. Men inte förrän vi har detta solidariska samhälle kommer familjen att förlora i betydelse och kanske med tiden också helt upplösas. Men det är långt dit, ty det är inte det kapitalistiska samhället vi talar om. Vi talar om det socialistiska eller kanske to m det kommunistiska samhället.

Idag hotar oss kapitalet med splittring i form av tvångsflyttningar, ökad pendlning, stegrad rörlighet, långa arbetsresor, uttröttande arbetsdagar, skift, övertidsarbete och stigande hyror och priser som ger oss bekymmer och gör oss trötta och griniga när vi kommer hem. Vi kan se resultatet i ökad skilsmässofrekvens, ökat antal ensamhushåll, kon-taktlöshet och anonymitet i de nybyggda förorterna. Är det verkligen familjebildningen som sådan vi ska angripa? Är det inte de yttre förhållanden som påfrestar familjen och som sår splittring mellan oss människor?

Isolering och ensamhet hotar oss tiofaldt mer än familjen!

Kampen måste inriktas på att bryta familjens isolering, kräva att samhället ska överta familjens roll och ge oss social, ekonomisk och känslomässig trygghet, kräva samhällets ansvar för barnen och kollektiva inrättningar som matsalar, tvättinrättningar och bostadsområden för en större gemenskap än den lilla kärnfamiljen. Vi måste uppmana kvinnorna att hävda sin rätt till gemenskap och solidaritet även utanför familjen. Ideologiskt måste vi föra kampen mot familjeideologin och familjelyckan som enda vägen för kvinnor att få ett egenvärde och samhällsvärde. Vi måste uppmantra och uppmana kvinnorna att inte känna sig osolidariska med familjen när de går ut och får en ny solidaritet och kamratskap i arbetet, i kampen på möten, att de ska känna solidaritet med andra kvinnor och kämpa för kvinnornas frigörelse.

*Ann Mårtens
Kajsa Ohrlander*

Två medelålders kvinnor samtalar.

— Fick du jobbet?

— Nej, han tog för givet att jag var oduglig, eftersom jag var lika gammal som hans mamma.

(*"Sirene"* nr 3, 75)

Jämställdhetsdelegationen

fortsätter att göra utredningar och publicera resultatet i fakta-späckade stenciler. I och för sig en nyttig verksamhet — det ger ju oss alla möjlighet att dra våra egna konklusioner av materialet!

I februari förelåg en delrapport i delegationens undersökning av de deltidssarbetsvillkor. Hela utredningen ska vara färdig i sommar.

Denna första rapport bygger på uppgifter som Statistiska Centralbyrån samlat in vid intervjuer med 5 351 personer, utvalda så att de representerar alla deltidssarbetsbete. Här något av det man kommit fram till.

Drygt 650 000 människor i Sverige arbetar deltid, med vilket då menas att de har en arbetstid på mindre än 35 timmar i veckan. Av dem är 600 000 kvinnor.

Dessa 600 000 deltidssarbetskvinnor utgör 36,6 % av alla sysselsatta kvinnor (det står så, och betyder: alla som har avlönat arbete). Av alla "sysselsatta" män är det bara 2,4 % (56 200) som arbetar deltid.

45 % av de deltidssarbetskvinnorna är 45 år eller äldre.

Ca en tredjedel av de deltidssarbetskvinnorna tjänar mindre än 1 000 kr i månaden.

Ca en tredjedel förtjänar mellan 1 000 och 1 500 kr.

Knappt 27 %, eller 150 000 kvinnor, har en månadsinkomst på mer än 1 500 kr.

"Medeltimförtjänsten" för de deltidssanställda kvinnorna är 14,50 kr.

Bara 51 % av de dem är fackligt organiserade. Över hälften av de oorganiserade har 13 kr/tim mot knappt 30 % av de organiserade.

H.C.

vad Konsum ska sälja

Buuu

De här 20 herrarna utgör KF:s "sortimentsråd", som sammanträder en gång i månaden och som har makt att bestämma vilka varor det ska finnas i det kooperativa livsmedelssortimentet.

Obs: livsmedelssortimentet, ändå bara karlar.

"Vi" presenterade rådet i nr 15, 1975, utan direkt kritik av den kompakta manligheten.

Men tidningen låter ordföranden i rådet säga:

"Har inte konsumentpanelen, som till 75 procent består av kvinnor, godkänt aktuell produkt, så kommer den inte upp till fortsatt bedömning och beslut i sortimentsrådet."

Kvinnorna får alltså som vanligt vara gräsrötter men inte vara med i toppen.

H.C.

Hemkonsulenterna stannar! Men med vilket innehåll?

Hemkonsulenterna, vars verksamhet länge varit hotat, har nu fått löfte av regeringen att fortsätta. 11 motioner från samtliga politiska partier stödde dem. Konsumentverket fick också 1,7 milj. kr att dela ut som kommunalt stöd.

Så långt är allt gott och välförmen får finnas kvar. Men vilken inriktning kommer verksamheten att få i framtiden?

Hemkonsulenterna är ju en organisation skapad och uppbyggd av kvinnor, med nära kontakt på basplanet i vardagsfrågor om kost, bostad, kläder, barnavård.

Granskar man nu lite närmare uppbyggnaden av konsument-

verksamheten visar det sig att på beslutsnivå på det statliga Konsumentverket sitter så gott som uteslutande män. De nya tjänsterna som konsumentsekreterare ute i länen besätts av (unga) män i karriären.

Vilken konsumentpolitik är det som driver? Inte är det kost- och barnavård — det är inte deras verklighet. De talar om bilar och båtar och förmånliga köp och ångerveckor.

Här skär sig kvinno- och mansvärlden. Hos hemkonsulenterna dominerar vardagsfrågor om sparande, återanvändning, näringsriktighet etc — den verklighet som de allra flesta kvinnor känner till och kan identifiera sig med. Men vilka kvinnor kan identifiera sig med inköp av kapitalvaror? Det är den enda biten av konsumtionen där männen är viktigare konsumenter än kvinnorna.

Ska konsumentpolitiken bli konsumtionspolitik just när vi som bäst inser nödvändighet av energisnålhet och tillvaratagande av resurser?

LW

VIETNAMESISK GRAFIK,
varor fr Kina, DRV, DFR Korea.

SOLIDARISK HANDEL
Kungssteng 27. Tel 08/31 86 42
(Nära T-banan, Rådmanngatan)

Länsmansgårdens
Tobak

Daggdroppegatan 2 - Tel. 54 45 72

Fria läromedel

Elever och lärare vid Stockholms samtliga vuxengymnasier har med namnlistor och uppprop protesterat mot förslaget att kommunerna fr o m 1 jan 1976 ska dra in de fria läromedlen för vuxenstudier. En fullständig gymnasiekompetens skulle kosta eleven 2 700 kr enbart i läroböcker — därtill kommer bredvidläsningslitteratur och förbrukningsmaterial. Förslaget är en del av kommunernas sparkampanj, men det är ett sparande som kommer att drabba kvinnorna hårt, eftersom det ofta är kvinnor utan egen inkomst som på detta sätt försöker skaffa sig utbildning och möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden.

Miljöcentrum kritiserar strålskyddsnormer

Arthur Tamplin, en av de forskare som startade den amerikanska atomkraftdebatten på 60-talet, har efter att ha haft en ledande befattning i tolv år vid amerikanska atomenergikommissionen börjat arbeta hos Miljöcentrum.

Tillsammans med Björn Gillberg har han granskat det nordiska förslaget till gemensamma strålskyddsnormer för atomkraftverk.

Tamplin och Gillberg riktar i sin rapport stark kritik mot förslaget som utgår ifrån att dosgränserna satts på en nivå som "medger skäligen utrymme för expansion av atomenergiprogram inom en överskådlig framtid". De påtalar vidare att förslaget till nya strålskyddsnormer är baserat på ett utlåtande från internationella strålskyddskommissionen från 1965 trots att kommissionen själv fyra år senare kommit fram till att den år 1965 underskattade strålriskerna. Tamplin och Gillberg riktar vidare stark kritik mot det faktum att förslaget inte som i USA specificerar utsläppsgränser eller ens antyder hur sådana skall beräknas utifrån de dosgränser som föreslås av medborgarna. De kritiserar också förhållandet till de genetiska effekterna som kommer att drabba befolkningen till följd av exponering av arbetare i atomkraftverken. På grund av detta blir den genetiska dosen till befolkningen tre gånger högre än vad som antagits i förslaget.

Invandrarkvinnor ett isolerat folk

"Invandrarkvinnan och jämställdheten" var rubrik för Fredrikornas konferens i Gamla Riksdagshuset den 15 april. F d första kammarens plenisal var välfylld med representanter för myndigheter, organisationer, yrkesgrupper, som arbetar med invandrare, och en talrik grupp invandrarkvinnor, några med små barn. De lyssnade till Karin Ahrland, som i sitt inledningsanförande bl a konstaterade att vi trots de senaste årens utredningsarbete vet mycket litet om invandrarkvinnors situation och anpassning till svenska förhållanden. Men så mycket vet vi som att det behövs särskilda åtgärder för att de skall bli jämställda med männen och sina infödda medsysstrar. Mira Kakossaios, ordf. i Internationella föreningen för invandrarkvinnor, presenterade föreningens aktuella krav och sade: "Invandrarkvinnornas situation måste förbättras. Inget civiliserat land kan tolerera att inom sina gränser ha människor som genom isolering hålls kvar på en utbildningsnivå långt under den genomsnittliga". De krav föreningen framställer för: utbildningscentra för invandrarkvinnor; information till invandrar-mannen om invandrarkvinnans utbildning och möjligheter; upp-

sökande verksamhet med både svenskor och invandrarkvinnor som uppsökare samt utbildningsbidrag också till hemarbetande för 240 timmars svenskundervisning.

Statsrådet Anna-Greta Leijon höll med om att det behövs extra åtgärder, och menade att situationen höll på att bli bättre bl a genom en proposition till årets riksdag, som bygger på invandrarutredningens förslag.

Monica Boye Møller från Skolöverstyrelsen gav fakta om invandrarkvinnans utbildningssituation och rättschefen justitiedepartementet Staffan Vängby belyste de problem, som uppstår till följd av olikheter i familjelagstiftningen i olika länder. Medlemmar i föreningen för invandrarkvinnor berättade om sina erfarenheter som invandrare i olika yrken på svensk arbetsmarknad. De ställde också en rad frågor till talarna: en ungersk sjuksköterska undrade varför hon inte, trots examen från Ungern, fick arbeta som sjuksköterska i Sverige, där det ju råder stor brist på sjuksköterskor. En mamma med barn i den svenska skolan var kritisk, därför att hon menade att barnen i skolan ges moraliska och religiösa värderingar, som strider mot hemmets. ■

SKV:s remissvar på SU

SKV har i sitt remissvar på socialutredningens principbetänkande *Socialvården* främst betonat följande synpunkter:

Barnomsorgen måste prioriteras som en grundläggande verksamhet i samhället. Det är en av de mest betydelsefulla insatser som samhället kan göra för att man skall uppnå social och ekonomisk jämställdhet mellan män och kvinnor samt mellan olika grupper i samhället. De vinster samhället kan göra genom en välordnad barnomsorgsverksamhet rör både de vuxnas och barnens harmoni och trygghet samt ger dessutom samhällsekonomiska vinster i form av ökat skatteunderlag då fler kvinnor kommer ut på arbetsmarknaden. Därtill kommer att man kan förutse minskade kostnader i framtiden

på andra områden genom att det blir mindre vandalisering, minskad ungdomskriminalitet och mindre missbruk. Men en förutsättning för detta är att man anordnar barnstugor i erforderlig omfattning och anställer tillräckligt antal välutbildad personal. Staten måste ta på sig ett betydligt ökat ekonomiskt ansvar.

SKV föreslår också att SU tar upp frågan om en utvidgning av 1975 års förskolelag till att omfatta också daghem och fritidshem. Först när man får en fullständig allmän förskola med daghem och fritidsgrupper samt ett allmänt fritidshem har man en säker utgångspunkt för att förverkliga de mål som socialutredningen satt upp för socialvårdens verksamhet — demokrati, jämlikhet, solidaritet och trygghet.

SKV tar i sitt svar upp behovet

SIRI DERKERT

ägnas en retrospektiv utställning som omfattar ett 90-tal av hennes verk och omspannar mer än 60 års arbete: jugendbilder från akademitiden vid 10-talets början, kubistiska målningar från 10-talets slut, modeteckningar och barnbilder från 20-talet och exempel på 30- och 40-talens expressionistiska gruppbilder. Tyngdpunkten har dock lagts på experimenten i skilda material och tekniker från 50- och 60-talen och på förstudierna till de stora monumentalverken från denna tid. Mycket av detta har aldrig visats tidigare. Producent är Riksutställningar och urvalet har gjorts av Ragnar von Holten i samarbete med Carlo Derkert. Den kommer att visas på följande orter:

Trelleborg 1 juni—24 aug.

Skövde 31 aug.—21 sept.

Alingsås 28 sept.—12 okt.

Åmål 19 okt.—2 nov.

Helsingborg 9—30 nov.

Linköping 7 dec.—11 jan. 1976.

Samt därefter i Sandviken, Stockholm och på Island.

SHANTIH

heter en amerikansk tidskrift som nu förbereder ett nummer om "Women in Arts". Redaktionen efterlyser material på temat "Kvinnan och den skapande (kreativa) processen". Manuskriften ska vara på högst fem sidor och vara insända före 31 augusti 1975. Ett adresserat och frankerat returkuvert ska bifogas. Adressen är SHANTIH, P.O. Box 125, Bay Ridge Station, Brooklyn, N.Y. 112 20.

Forts. från föreg. sida

av att de som nu arbetar inom socialvården får vidareutbildning och att socionomutbildningen kompletteras så att socialarbetarna får de nödvändiga teoretiska kunskaperna som behövs för deltagande i samhällsplaneringen. SKV betonar att en uppsökande verksamhet byggd på olika registerdata kan bli ett hot mot den enskildes integritet. Invånarna mister förtroendet till socialvården.

Den enskilde måste själv ta ansvar och inte bli en passiv mottagare av samhällets stöd och service. ■

Konsthistoriska kvinnobilder i Oslo

"Kvalitet och bredd ha vært utgangspunkt for de mange som har arbeidet for å få utstillingen åpningsklar. Resultatet er blitt så fjernt fra den svenske utstillingen 'Kvinnfolk' i Stockholm i vinter som det nesten er mulig å få det". Så skrev Aftenposten om utstillingen **Kvinnen og Kunsten** i Kunstnerernes hus i Oslo. Denna Norges största dagstidning hade fö i mars en mycket positiv artikel om **Kvinnfolk!**

"Kanske är vår presentationsform lika effektiv som den mer barrikadstormande svenska", uttalade sig en av arrangörerna i samma Aftenposten-artikel. Möjligen passar den bättre på den norska diskussionens nuvarande ståndpunkt. Visserligen finns det en livlig, radikal kvinnorörelse med många nyanser men de konservativa, gammal-idealistiska kvinnoorganisationerna är fortfarande starka i Norge (mycket starkare och mer tongivande än i Sverige). Det var intressant att se hur de idag manifesterar sig.

Huvudarrangör var Norske Kvinners Nasjonalråd, vars starkaste medlemsorganisation är det med bla hälsovård sysselsatta Norske Kvinners Sanitetsforening — ca 200 000 medlemmar! Tre kommittéer hade arbetat med olika delar av utställningen och "formann" för det hela var HKH kronprinsessan Sonja. Det markerades att mönstringen skedde med anledning av FN:s kvinnoår.

Information om förskoleplaneringen

Socialstyrelsen har framställt en mapp som kortfattat informerar om den nya förskolan. Den tar upp förskolans betydelse för barn och föräldrar och kommunernas uppgifter med anledning av den nya förskolelagen. Mappen har utsänts till SKV:s avdelningar men exemplar kan också beställas direkt från Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor, sekretariatet, tel 08/763 12 84.

Pojke, — flicka, spelar det någon roll

heter ett studiepaket om könsroller, sammanställt av Ingrid Strömdahl och Erik Centerwall

Man hade arbetat för att ge utställningen tre avdelningar:

1. Kvinnan som motiv i konsten
2. Kvinnan som utövare av bildkonst.

3. Dokumentär avdelning över kvinnliga konstnärer som sociologisk grupp.

Ett stort och brokigt material hade samlats, mest målerier, plus några skulpturer och en hel del textil. Det hela var konventionellt hängt, mycket packat och tätt, utan en enda förklarande text. Man måste studera katalogen noga för att begripa tanken bakom urvalet — och det brukar utställningsbesökande inte göra, i synnerhet inte när katalogen som i Oslo kostar 12 kr.

"Kvinnan som motiv" (objekt), målad av män fr o m 1400-talet, blev tex utan katalogens förklaringar bara de vanliga madonnorna och nakna damerna. "Kvinnliga konstnärer som sociologisk grupp" var hängda som på vilken visning som helst — möjligen lite mer rörigt. Inte heller fick man av det som fanns på väggarna någon idé om hur 1800-talets kvinnliga målarpionjärer hade det, eller om hur linjen går från äldre text till ny.

Kanske kom det senare upp texter — många efterlyste dem på vernissagen, också HKH.

Det kan hjälpa. Men utställningen skulle genomgående ha behövt större klarhet, mer pedagogisk slagkraft. Sådan den var betvivlar jag att presentationsformen var effektiv ens i förhållande till det mål man hade satt.

Harriet Clayhills

och utgivet av Arbetsmarknadens kvinnonämnd (SAF, LO, TCO), AMS och SÖ. Paketet består av flera olika delar: en lärarhandledning, förslag till lektioner och fortbildning, underlag för stordia, några uppsatser av 7—9-åringar och "Mitt yrke", statistiska uppgifter, några broschyrer om bostadspolitik och arbetsmarknad. Paketet borde kunna användas inte bara i skolorna utan också i studiecirkel och av folk som jobbar med könsrollsupplysning, eftersom man här får samlad aktuell information och fakta. Upplysning om studiepaketet kan fås från Arbetsmarknadens kvinnonämnd, c/o Näringslivets förlagsdistribution, Box 16 120, 103 23 Stockholm 16.

Kvinnor i Kungälv

Nordens folkliga akademi blev för en vecka i maj ett Nordens kvinnocentrum. Den 18—23 maj höll akademien ett veckoseminarium om Kvinnans arbete — nya värderingar, som omedelbart avlöstes av en kvinnokonferens i SKV:s regi.

Några frågor kom att stå i centrum både för seminariet och konferensen: Hur långt kan kvinnor driva gemensamma krav och var omöjliggör klassgränserna ett samarbete? Hur ska kvinnoarbete bedömas? Vad är hushållsarbetet värt? Finns det en "osynlig" kvinnokultur?

Deltagare på seminariet var både politiskt aktiva kvinnor, representanter för olika kvinnoorganisationer och enskilda kvinnor. Programmet var späckat, med 2—3 föreläsningar per dag, däremellan intensiva grupparbeten och på sena kvällstimmar gemensam samvaro med sång och (folk) dans. Planläggare och kursledare var Carita Nyström från Helsingfors.

Hilde Bojer, universitetslektor i specialekonomi från Oslo, inledde med ett föredrag om *Kvinnoarbete och samhällsekonomi*. Hon gjorde en analys av hushållsarbetet och delade upp det i fem funk-

tioner efter vad som kan ersättas av marknaden, vad som kan effektiviseras och vad som kräver att man finns till hands. Efter den principen gjorde hon följande uppdelning: 1. produktion av mat, kläder etc (kan ersättas av marknaden) 2. inköp, städning, småpyssel (kan ersättas med anlåtande av annan arbetskraft) 3. administration (svårt att ersätta eller delegera) 4. omsorgsfunktion (ersätts allt mer av institutioner — daghem, sjukhus, ålderdomshem etc) 5. socialisering av barnen (speciellt för vår kultur att detta gjorts till kvinnornas ansvar) 6. markservice till andra familjemedlemmar = reproduktion av arbetskraft.

Hushållsarbetets karaktär skiljer sig från nästan allt arbete på arbetsmarknaden: medan specialisering annars är en viktig merit bygger hushållsarbetet på att man kan lite av varje men inte är expert på något särskilt. "En god husmor bestäms mer av vad och hur hon är än av vad och hur hon gör något".

Hemarbetet karakteriseras också av att det är icke betalt (eller betalt i förhållande till mannens lön). Kvinnan kan inte byta arbetsgivare, driva löneförhandlingar eller strejka om hon är missnöjd med arbetssituationen. Hon har en svag arbetsställning

och ingen förhandlingsstyrka. Kvinnans huvudansvar för hem och barn påverkar också hennes yrkesval: hon väljer yrken som har kort utbildning, som är rörliga (så att hon kan följa med sin man) och som går att ha deltid eller tillfälligt upphöra med (för barnens skull) Hilde Boyer slutade med att peka på tre möjliga "lösningar":

1. Upplös familjen och låt samhället helt ta över ansvaret för barnen, vilket skulle stämna väl med kapitalismens behov 2. avlöna hemarbetet med vårdbidrag, vilket skulle göra socialisering av barnen än mer enkönat. 3. skapa villkor som gör att förvärvsarbete och hemarbete går att förena: kortare arbetsdagar, kortare resor, ökade barnbidrag.

Samma dag höll också Louise Waldén en inledning om *Konflikten mellan arbete och privatliv*. Det finns, menade hon, en GÖRA-värld som i stort stämmer överens med samhällets värderingar och med den traditionella mansrollen. Där värderas sådant som presterande, handling, effektivitet, konkurrens och social identitet. I motsats till den står en VARA-värld som stämmer överens med privatlivets värderingar och med den traditionella kvinnorollen. Där värderas sådant som känslor, omsorg, att man finns till hands, att man är människa.

Liknande värderingar kan man på arbetsmarknaden finna i typiska kvinnoyrken som vårdsek-

Forts. på sid 29

BREV TILL VI MÄNSKOR

Jag vill också gå ut med klara ögon och kämpa för rättvisa, men varför är jag så trött?

Jag vill också studera, lära och förstå men varför är det så många hinder i vägen? Alltid är det något som fattas i utbildning, matte, biologi, något moment som bara stoppar en.

Jag vill också vara en vänlig mor, generös vän, men varför blir jag sur och ledsen så ofta?

Jag vill också gå på möten och lära mig saker om marxismen, men varför är jag stum som en fisk och blek i ansiktet?

Jag vill också klara mitt jobb och bli omtyckt och bra, men varför bråkar jag med mina arbetskamrater?

Men jag vet att så många kvinnor, så många kvinnor delar lika. Ängsten för "hur klara detta", och tro sig ändå utvecklas, men om det fanns en ring av vänskapliga förbindelser mellan oss, vi som inte har en helt igenom helgjuten utbildning utan hackar här och där kunskapens frön i oss. Av oss borde det bli en massrörelse, men vårt självförtroende sviktar och ändock vet vi att varje människas liv är oersättligt men omständigheterna älskar att rasera denna sanning.

Någon gång i ett samlat ögonblick av stillhet släpper splittringen och man är stark.

Så borde jag alltid få vara.

Pia Kuningas-Göthberg,
Göteborg

Brechts

MODERN

i Borås

Bert Brechts berömda pjäs *Modern* har för första gången satts upp av institutionsteater, Stadsteatern i Borås.

Ove Tjernberg regisserar, Emy Storm spelar *Modern*, Sven Nilsson Skolläraren, Axel Segerström Pavel. I övriga roller Boråsensemblen. Pjäsen hade premiär i mars.

I det här samhället är det ibland svårt att hålla stånd mot dom falska dygder och myter som kapitalet och underhuggarna sprider omkring sig för att behålla sin förtryckarställning.

Om man känner sig modfärdig, för det gör man ibland, så skall man gå (eller åka, för pjäsen är värd några mil) och se *Modern* i Borås.

Oj vilken injektion den pjäsen är! Har man tillfälligt miss-tröstat så går man ut från föreställningen med kampglöd och har man inte insett det nödvändiga i en omvälvning av samhället så gör man det då. Under förut-sättning att skyggglapparna är borttagna och man vågar titta, förstås.

Brecht skrev *Modern* på 30-talet strax innan Hitler kom till makten och Brecht gick i landsflykt.

Det är första gången pjäsen satts upp på en institutionsteater i Sverige. Det måste delvis till-

skrivas Ove Tjernberg, som också regisserar pjäsen.

Att det dröjt 40 år beror säkert på att Brecht i *Modern* så klart ger uttryck för vilken väg som är den rätta för att lösa samhällets problem.

Som bekant finns det åtskilligt att göra i den vägen, så pjäsen är fortfarande aktuell och viktig. Dessutom är den underhållande och rolig, sången och musiken gör sitt till. I sången om "Lappen och rocken" känns tongångarna väl igen, dom klingar än idag: "lappa och laga, lappa och laga" vad kapitalet trasar sönder i jakten på profiten. Porträttet av skolläraren som undervisat om gräs, stenar och tsaren i 18 år är föredömligt. Motvilligt går han med på att lära fattiga analfabeter att läsa och ofrivilligt så lär han sig så småningom att kunskap får innehåll först när den leder till ett vettigt ändamål. Men framför allt representerar han många attityder som fortfarande

är vanliga. Pessimismen, liberalismen, psykologiserandet (och med det menar jag det synsätt som förklarar allt med psykologiska egenskaper hos enskilda individer), "politik är svårt", "kan vi få lite mer underhållning" etc. Allt uttryckt i ett klart och roligt språk av en och samma person.

Den viktigaste rollen är förstas Modern, Pelagea Vlasova, en medelålders förtryckt analfabet som utvecklas till en verklig revolutionär. Rötterna och upprinnelsen till hennes kamp finns i hennes upplevelse av sin kvinnliga roll och funktion. Sin första insats gör hon uteslutande för att skydda sin son, Pavel. Det gäller att dela ut flygblad på fabriken med uppmaning till strejk mot en förestående lönesänkning på en kopek.

Ett drag som brukar förknippas med kvinnor är motståndet mot våld och innan Vlasova upptäcker från vilket håll våldet kommer säger hon bestämt ifrån: något våld vill hon inte veta av. Sen är det slut med hennes "feminina" drag och det är det som är det fina med det här unika kvinnoporträttet. Brecht understryker aldrig dom biologiska och psykologiska skill-

SÅNGEN OM LAPPEN OCH ROCKEN

Alltid när vår rock är trasig
springer ni fram och säger: det går inte längre
Den skall lagas genast och med alla medel!
Och med iver löper ni till chefen
medan vi står frysande och väntar.
Och ni kommer åter och ni triumferar:
se vad vi har kämpat till oss åt er!
En liten lapp
Ja där har vi lappen
men var finns
en hel ny rock?

Alltid när vi av hunger skriar
springer ni fram och säger: det går inte längre.
Det skall lagas genast och med alla medel!
Och med iver löper ni till chefen
medan vi står hungriga och väntar.
Och ni kommer åter och ni triumferar:
se vad vi har kämpat till oss åt er!
En skiva bröd.
Ja det är en skiva bröd
men var är
brödkakan själv?

Vi behöver inte bara lappen.
Vi behöver en helt ny rock.
Vi behöver inte bara en skiva.
Vi behöver brödkakan själv.
Vi behöver inte bara vår arbetsplats
vi behöver en hel fabrik
och kolet och malmen och
all samhällsmakt.
Ja, det är det vi behöver
men vad
har ni att komma med?

Elin's fästman Axel (Tom Demutgen) upptäcker att Bruno (Stefan Ringbom) bor hos Elin (Mia Benson).

Här är Elin

naderna mellan män och kvinnor, som de borgerliga dramatikererna älskar att frossa i när dom gör sina storslagna kvinnoporträtt. Brecht sätter in människan i hela hennes sociala och politiska sammanhang där de borgerliga författarna bara ser individuella öden.

Modern kämpar mot lönesänkningar, för lantarbetarnas organiserande, hon deltar i kampen och agitationen mot första världskriget. Hennes enträgenhet och mod värderas högt av kamraterna.

Hon har alla dom egenskaper som bara kan utvecklas ur en medvetenhet förankrad i konkreta upplevelser och livserfarenhet. ■

Bodil Österlund

Elin är servitris, en vanlig omedveten svensk flicka. Hon ramlar in i världspolitiken därför att hon råkar förälska sig i Bruno, en tysk soldat som deserterar i Stockholms hamn 1941.

Fast i tron på den svenska rättvisan och demokratin försöker hon få uppehållstillstånd för sin Bruno — och i den kampen öppnas hennes ögon för hur det står till med den blågula hederligheten.

Det är ramhandlingen i Fria Proteaterns värpjäs, skriven av Carsten Palmaer och Lennart Lidström. Kring detta slingrar sig ett burleskt, komiskt, tragiskt, sentimentalt stycke teater som roar och griper samtidigt som man lär sig åtskilligt om hur det stod till med den svenska neutra-

liteten åren mellan 1939 och slaget vid Stalingrad 1943. Hela pjäsen utspelas inför Vår Herres domstol där Elin (spelad av Mia Benson) står till svars inför en anklagande Sankte Per, som helt är på makthavarnas sida, och en försvarande Maria Magdalena, som slår honom både bokstavligen och bildligt i huvudet. Så här rolig och bra kan politisk teater vara när den är som bäst — "riktig teater" med psykologisk insikt i förening med en klar analys och faktakunskap.

Till pjäsen hör också ett välmatat program som berättar om stämningarna i Sverige under det tidiga 40-talet. Ni som kan — gå och se den! Ni kommer att upptäcka att det är obehagligt mycket nutid i historien. LW

Sofie Sager

— revoltör mot dubbelmoral

"Vad har vi en lag till, som ska skydda kvinnorna mot våldsvverkare om den inte efterlevs?" Repliken fälldes under rättegången vid det sensationella sk "Sagerska målet" i Stockholm på hösten 1848. Huvudpersonen var en ung kvinna, Sofie Sager, och hon hade vågat något för den tiden oerhört, hon hade stämt en man för våldtäktsförsök. Det var första gången i vårt land och eftersom kvinnor vid den här tiden fortfarande var omyndiga fick Sofie hjälp av en läkare att polisanmäla den misshandel hon varit utsatt för. Sofie vann målet — och hennes liv fick en ny inriktning.

Sofie Sager blev tidigt föräldralös och växte upp hos släktingar, en prästfamilj i Småland. Hon sändes till flickpension i Jönköping men trivdes inte med den torftiga undervisningen, som enligt henne själv mest bestod i att "parlera franska, brodera på chabrak stora som oxar — och konsten att förställa sig". I stället begav hon sig till huvudstaden för att lära sömnad och på så sätt kunna försörja sig. I sin nya omgivning konfronterades Sofie med en misär som drabbade särskilt arbetarklassens kvinnor. Stockholm var fyllt av pro-

stitution och 45 procent av alla barn föddes av ogifta mödrar.

Sofie, som hade läst Almqvists "Det går an" och beundrade Fredrika Bremers författarskap, reagerade starkt mot dessa missförhållanden. Hon bestämde sig för att i fortsättningen ägna sig åt kvinnornas emancipation, som för henne innebar rätt till utbildning, arbete, rättslig och politisk jämställdhet. Sofie började resa runt i landet och föreläsa och blev därmed den första kvinnan i Sverige som talade offentligt för kvinnosaken. Både vid mötena och i tidningarna utsattes hon för hätska angrepp och förtal, ja hon blev till och med förlöjligad i en teaterpjäs. Man började kalla henne "den beryktade mamsell Sager". Men många ansåg redan då att hon var en både kavat och modig förkämpe för rättvisa jämlikhetsformer. Det fanns radikala kretsar som tog henne på allvar och hon inbjöds att föreläsa bl a för studentföreningar i Uppsala.

1858 kom lagen om ogift kvinnas myndighet vid 25 års ålder. Sofie Sager kunde nu, utan risk för förmyndarens veto, själv bestämma över sina tillgångar och förverkliga sina planer på att emigrera till Amerika. Där kom hon i kon-

takt med föreningen Woman's Rights Society som hade bildats 1848, samma år som Sofie började sin bana som pionjär för kvinnosaken. Om hennes senare liv vet man inte så mycket men hon fortsatte att föreläsa och lät trycka sina föredrag.

Maj Olsens biografi i lättläst romanform om "Nordens reformatrice" som hon också fick heta, är en levande skildring av Sofie som person och det samhälle hon levde i. Författaren bygger på utförliga rättegångsreferat, tidningsnotiser samt Sofie Sagers kampskrifter, brev och dikter. Bristen på teoretisk utbildning satte spår i Sofies skrifvalster och man måste beundra hennes djärvhet och vilja att fortsätta, trots hård kritik.

Jag bad en tolvåring och hennes mormor att läsa boken och bägge höll med mig om att den är spännande och har mycket att ge. Den här biografien borde ha sin givna plats som bredvidläsningslitteratur i skolan medan vi arbetar för att kvinnornas historia ska integreras i läroböckerna.

Anna Lena Lindberg

**Sofie Sager,
revoltör mot dubbelmoral
Maj Olsen, LT:s förlag 1974
42:—**

BÖCKER

Så skulle flickor vara — förr

Så skulle flickor vara (Natur och Kultur) — namnet efter en citerad bok — heter en elegant och med gamla gravyrer väl illustrerad volym som innehåller utdrag ur äldre tiders böcker om flickors uppfostran och utbildning — eller rättare brist på sådan. Den har sammanställts av Mary Ørvig som tidigare ägnat sig åt studiet av böcker för och om flickor. Hon har den vägen kommit fram till att studera de ideal som ansågs lämpliga för en ung flicka av över- och medelklass och som den begynnande kvinnorörelsen hade att kämpa mot. Boken omspannar åren mellan 1727 och 1910 och består främst av översättningar från franska, tyska och engelska original men också av några svenska.

Det är en beklämmande läsning. Men den är också nyttig för den som vill veta något om hur förtryckta och isolerade kvinnorna varit under tidens gång. I olika tonarter predikas ödmjukhet, underkastelse och lust att behaga mannen. Kvinnans sfär var hemmet och familjen, allt övrigt tillhörde mannen. Och hela uppfostran gick ut på att dana den unga kvinnan till en god maka och husmor och hennes mål i livet var äktenskapet. Vad de som aldrig uppnådde detta mål skulle ta sig före talas det sällan om — för dem återstod inget annat än att "tjåna sitt bröd" i andras hus som piga, guvernant eller sällskapsdam, hunsada och förödmjukade.

Mest beklämmande torde den tyska synen på den unga flickan vara, en syn som fick en uppblomstring under naziståren och troligen inte är alldeles utrotad i Västtyskland. Se här ett citat av en tysk läkare, F.H. Klencke, så sent som från 1870-talet:

"Den kvinnliga hjärtutbildningen måste för att kunna vara sann och lyckliggörande, innefatta tålmod, mildhet, ödmjukhet, undergivenhet och anspråklöshet; dessa egenskaper böra väckas och utvecklas i den unga kvinnans hjärta."

Om arbetarklassens kvinnor talas föga. Men ett undantag finns: det är den på sin tid för sina

sociala intressen kända Gerda Teresa Meyerson (1866—1929) som i bistra ordalag varnade arbetarkvinnorna för barnbegränsningspropagandan:

"Offentligt säges det, att man genom s k preventiva medel kan vara säker på att, trots sitt förhållande till en man, icke få barn. Och här talas det om att bilda en förening bland arbetarklassens kvinnor, för att sprida kunskap om hur dessa medel skola användas.

Det är en skymf mot arbetarklassens kvinnor att man vänder sig till dem med ett dylikt förslag. Men det säger man: "Ni äro inga riktiga människor, ni fråga inte efter något annat i livet än sinnesnjutningen, ni ha inga andra behov än att äta er mätta och leva som skökor. Inte bry ni er om att odla era själar och utveckla era personligheter, ni äro bara könsvarer, ingenting mer."

Denna salva var framför allt riktad mot Hinke Bergegrens upplysningsverksamhet och publicerades i en skrift som utkom samma år som hans *Kärlek utan barn*, 1910.

Kanske saknar man i boken några exempel på den vilja till framsteg i kvinnofrågor som dock funnits. Anna Maria Lenngrens dubbelbottnade *Råd till min kära dotter* finns med men inga citat vare sig av Nordenflycht eller Thorild, båda oförskräckta kvinnosaks kämpar. Förf. kan naturligtvis försvara sig med att det var *regeln* hon vill visa, inte undantagen.

Boken inleds av en liten men värdefull kvinnehistorik, särskilt sedd ur bildningssynpunkt. Det har sin nytta att lära känna något om de hårda strider kvinnor haft att genomkämpa på många områden och därför vill man gärna rekommendera *Så skulle flickor vara*, framför allt till studiecirklar om kvinnans villkor.

Margit Palmær

Per Nyström: Historieskrivningens dilemma

Serien Kontrakurs, PAN/Norstedt

I mitten av trettioalet utkom i Norge "Arbeidernes leksikon", baserat på en socialistisk samhällssyn. Ingen motsvarighet finns i Sverige. För det lexikonet

skrev Per Nyström en koncentrerad, dristigt upplinjerad Sverigehistoria, som nu för första gången publiceras på svenska i "Historieskrivningens dilemma" och som är ett av de mest stimulerande avsnitten där.

Överhuvudtaget står sig bokens tryck av 30-talsessäer utmärkt. Mest spännande avsnitt är enligt min mening det om feodaltidens lagar.

Hela boken är en intellektuell fest och glädje, läsaren känner hur hjärnans spindelvävar sopas undan och de blågula myterna rasar. Inklusivt myten om Engelbrekt som folklig frihetshjälte, den som ett "radikalt" TV-program för inte längesen höll så envetet på.

Per Nyström introducerade på sin tid den materialistiska analysen i svensk historieskrivning. Visst har detta förts vidare — men har det haft tillräcklig genomslagskraft? Tyvärr inte, se bara på dagens skolböcker. Många studier har aldrig beaktats utanför akademiska kretsar. Och å andra sidan har populariserad marxistisk historia ofta varit så grovt tilyxad att den slagit slint.

Idag är det ändå många som tycker det är viktigt att få ut en ny historiesyn och som kämpar för det. Vi har mycket att lära också av Per Nyströms stil: den är klar och pregnant, den visar att komplicerade sammanhang kan förklaras med enkla ord.

Harriet Clayhills

Paulo Freire: Kulturell kamp för frihet

Gummesson

Freires tidigare översatta bok "Pedagogik för förtryckta" har betytt mycket i den svenska debatten, inte minst inom kvinnorörelsen. Hans utgångspunkt är att pedagogiken ska befria, inte förtrycka och att människan i sig själv har erfarenheter nog att förstå de mest komplicerade sammanhang. Hans iakttagelser av hur en förtryckt grupp inom sig bär förtryckarens bild, att förtryckaren måste ha någon som låter sig förtryckas, att endast den förtryckare kan befria sin förtryckare, stämmer med vad kvinnor kommit fram till i sin analys av hur det känns att vara kvinna i ett patriarkalt system. Hans nu översatta bok, "Kul-

turell kamp för frihet", är en mer lättillgänglig och konkret introduktion till hans tankegångar. I ett förord redovisas också en del av den svenska debatten kring Freire.

LW

Margareta Lundmark: Chefens höggra hand

Bonniers

Så här tror jag medvetandehöjning ska göras! Boken handlar om sekreterare och kontoristers villkor, den är så rolig och drastisk att man skrattar högt, samtidigt är den informativ och faktarik så att man plötsligt upptäcker att man lärt sig en massa. Den borde få kamplusten att blossa i den yrkeskår som alltför ofta behandlas som "hemmafruar på jobbet". Läs bara sista kapitlet, visionen av när sekreterare, kontorister, stansoperatriser, telexskriverskor strejkar — och inse vilken makt som ligger latent! ML har själv i många år jobbat som vikarierande stenograf och kontorist (däremellan är hon lärare på Kristofferskolan) och har därigenom fått se åtskilliga företag från insidan. Synd bara att boken ska vara så dyr — men slå er ihop på kontoret och köp ett ex tillsammans!

Nu väntar vi bara på motsvarande böcker från städerskor, sjukvårdsbiträden, servicepersonal — alla dessa kvinnliga yrkesgrupper utan vars osynliga oerkända arbete det här samhället skulle falla ihop som ett kort-hus.

LW

Mannen i manssamhället

Claus Clausen
Philip Lauritzen
Erik Thygesen
(red)

gidlunds

Anna-Lisa Bäckman: Fia med manifestet. Cavefors

Boken är en fortsättning på "Fia i folkhemmet" och utspelar sig i Storholmen, dit Fia och Björne flyttade i förra boken.

I boken får vi läsa om kvinnors olika sätt att förbättra sin tillvaro: Gifta sig rikt, avstå från skilsmässa för att kunna köpa radhus, gå med i vänstern, bo i kollektiv.

Fia gör ingetdera. Hon flyter fram genom livet, iakttagande och funderande. Hon förvånas över sin förort, över husen och barnen och väktarna. Vagt anar hon att människorna kunde ha det annorlunda.

I en gammal övergiven stuga hittar Fia det berömda manifestet som hon tar hem och läser. Det som står där är mycket klarare och mer konkret än det som står i de böcker hennes vänsterkompis rekommenderar henne att läsa. Det verkar underligt.

Underliga är också vänsterkompisens kompisar i kollektivet. När Fia och Björne hälsar på där blir de uttittade och utfrågade som om de vore utställningsobjekt. Fia och Björne blir irriterade.

I Storholmen springer människorna vindpinade mellan husen, isolerade från varandra, oorganiserade. Organiserade är i stället väktarna som är hantlangare åt fastighetsägarna. Ingenting stämmer i Fias värld...

Birgit Lundin

Kvinnobilder

Första majboken 1975, utgiven av Ordfront, SKV och Grupp 8, har blivit ett unikt dokument över kvinnornas osynliga och glömda historia. Vardagskvinnor berättar om sina liv, förr och nu.

Många gånger får man tåra i ögonen när man läser om deras otroliga slit och kamp. Det är faktiskt, tror jag, en bok för ALLA kvinnor. Den kostar 12 kr, finns i bokhandeln och på bokcaféerna eller kan beställas direkt i ex från oss.

LW

Inge Eriksen — Jytte Rex: Kællinger i Danmark. Agitationer fra ingenmansland.

Gyldendal

I ett förord säger de båda förf. att "Kællinger i Danmark" är ett bidrag i kampen för kvinnans befrielse. Det rör sig om ett nytt språk, ett språk i språket som förmedlar upplevelser, känslor, erfarenheter. Men för att kunna skapa detta nya språk måste vi lära oss att uppleva. När så erfarenheterna formuleras och förmedlas till andra, kan man avgöra om de innehåller sanningar, giltiga också för andra.

Boken skall inte uppfattas som avslutad. Den är ett utsnitt av en process som siktar till frigörelse, är revolutionär, har till mål en ny intensitet i livskänslan — dvs en kvalitativt ny och annorlunda tillvaro.

Så följer de olika kapitlen: verkligheterna, martyriet, upproret, drömmen, det rasande skrattet, krig och kärlek, kampformerna, resan mot början.

Vad som beskrivs är barn- och kvinnoupplevelser, starka natur- och sinnesintryck, uttryck av vrede, förtvivlan, glädje. Här finns en beskrivning av den nya människotypen, funktionären. En maskinskrivningsflickas kärlekshistoria en midsommarnatt. Ett brev från kolonierna. Fortsättning på kärlekshistorien, en dikt: Mona Lisa: där låg hon/ den danska kvinnan/ inte en människa/ en plats, inte ett namn, ett område.

Så varvas upplevelser o situationer på ett språk som faktiskt är ett förnekande av ett påstående i boken: "vi — alltså kvinnorna — saknar tillit till vår egen upplevelse av verkligheten." Med vissa absoluta höjdpunkter som i det långa avsnittet "En kvinna berättar om sin dröm" och dikten "Till de dumma käringarna".

Jag har inte fått klart för mig om de två kvinnor som står som författare också har skrivit alla texter, eller om det möjligen rör

sig om ett samarbete mellan flera. Kanske saknar det betydelse. "Kællinger i Danmark" är intressant som experiment. Dess värde ligger kanske just i detta att den inte serverar något färdigt utan redovisar en process, ett försök till ett nytt språk.

Katja Waldén

Kvindsituation & kvindebewægelse under kapitalismen

Nordiska Sömmunaruniversitetet NSU, Nordiska sommaruniversitetet, har under ett par år haft "Kvinnans samhällige situation under kapitalismen" som studiekretsämne. Den här boken innehåller en samling artiklar i anslutning till detta och är ett led i det teoretiska arbetet i den nya kvinnorörelsen i de nordiska länderna, Kvinnans situation analyseras mot bakgrund av kvinnans plats i familjen och produktionen. Kvinnorörelsens historiska sammanhang tas upp liksom den nuvarande kvinnorörelsens utveckling. Några titlar: Kvinnomedvetenhet och kvinnosexualitet i det kapitalistiska samhället. Familjen i den politiska ekonomin. Kvinnor och klasser. Kvinnor och konsumtion. Analys av kvinnolitteratur. Artiklarna publiceras på sitt nordiska originalspråk. Redaktörer för boken är Signe Arnfred och Karen Syberg. Den kan beställas från GMT, 9203 Kongerslev, Danmark, eller från NSU, Fiolstraede 26, 1171 Köpenhamn.

Tiderne Skifter

heter ett relativt nytt litet danskt förlag som ger ut mycket bra kvinnolitteratur, varav en del kan förväntas bli översatt till svenska. Till de hittills utgivna böckerna hör:

Mannen, det svækkede køn, en intervju bok om och av män om mansrollen och mannens "frigörelse".

Suzanne Giese: Derfor kvindekamp, en "medvetandehöjningsbok" om kvinnors förtryck.

Arbejderkvinder i alle lande . . ., ett urval av Clara Zetkins skrifter.

Kvinder og kvindebewægelse, där 11 Rödstrumpor berättar om sin egen och rödstrumperörelsens utveckling, om aktioner, teorier och förhållningssätt.

Maria Marcus: Den frygtelige sandhed, en "brugsbog om kvin-

der og masokisme". Är det sant att masochismen, självplågeriet, är den fruktansvärda sanningen om kvinnan eller är den ett resultat av en patriarkalisk ideologi? Med utgångspunkt från sin egen utveckling visar Maria Marcus hur masochismen fungerar på det fysiska och psykiska planet och försöker analysera dess ursprung och konsekvenser. Böckerna bör finnas på bokkaféerna, annars är adressen Tiderne skifter, Istedgade 54, 1650 Köpenhamn.

LW

PAX forlag

i Norge hör också till de förlag som har en ambitiös och intressant utgivning av kvinnolitteratur. Bl a utger man *Kvinnens årbok* med berättelser av och om kvinnor och kvinnors situation i hemmet och på arbetsmarknaden. Till de senast utkomna böckerna på PAX hör:

Familjen i klassesamfunnet. Författarna, Harriet Holter, Hildur Ve Henriksen, Arild Gjertsen och Haldis Hjort, har sedan 1969 arbetat på en undersökning om "familjerelationer och yttre sociala förhållanden" på Institut for samfunnsforskning och Psykologisk Institut i Oslo. Boken är en redovisning av en del av det arbete man hittills gjort, främst med utgångspunkt från en sociologisk och sociopsykologisk bakgrund. Man tar t ex upp den historiska utvecklingen av familjen, familjen och klasserna, socialiseringen, könsrollerna.

Claudie Broyelle: Halve himmelen handlar om kvinnofrigörelsen i Kina. Tillsammans med en grupp franska kvinnor reste författaren i Kina efter kulturrevolutionen. De besökte barnstugor och skolor, diskuterade med kvinnor i jordbruket och industrin. Boken berättar om deras upplevelser och diskussioner utifrån ett socialistiskt perspektiv. Författaren drar också hela tiden paralleller med utvecklingen i Väst-Europa och med Sovjet under mellankrigstiden.

Vil vi sprelle med?

är en bok om kvinnor och olja av fem norska kvinnor. Oljepolitik och familjepolitik kan inte diskuteras var för sig, de hänger ihop. Kvinnorna måste blanda sig i planläggningen och nu komma med alternativ till den mans-

dominerande välståndsutvecklingstanken.

PAX-böckerna brukar också finnas på bokkaféerna och ofta i den vanliga bokhandeln. Annars är adressen PAX forlag, Postboks 100, Skøyen, Oslo 2.

Om feminisme

heter en pamflett utgiven av nyfeministerna i Oslo. De försöker beskriva vad nyfeminismen står för, hur patriarkatet fungerar och hur kampen mot kvinnoförtrycket bör föras utifrån en feministisk utgångspunkt. De tar också upp förhållandet mellan feminism och marxism. De beskriver konkret hur feministerna arbetar, hur medvetandehöjningsprocessen går till och vad syster-skapstanken står för.

Elisabet Hermodsson: Disa Nilssons visor

Rabén & Sjögren

Elisabet Hermodsson har gjort en "humoristisk-pedagogisk pendang" till Birger Sjöbergs Fridas visor, men för en gångs skull är det kvinnan som är det tänkande subjektet. Noter finns med till varje visa, en del av dem finns dessutom utgivna på skiva, Caprice Riks LP 81.

LW

*Till Inger
och
alla andra
kvinnor.*

En faktafylld handbok för kvinnor som vill komma till klarhet över sin situation. Ger råd om bl a praktiska sociala, daghem, utbildning, sociala förmåner, jobb, hemsarbetets fördelning.

Dessutom intervjuas 11 kvinnor i olika åldrar om hur de var och en löst sin situation.

"Till Inger" är en hjälp för alla kvinnor som vill en förändring!

ca 16 kronor inkl. moms. **TIDEN**

TIDSKRIFTER

Kvinnobulletinen 1/75

handlar bl a om städstrejken. Familjen tas upp till debatt med utgångspunkt från boken "Arbeta, inte slita ut sig". En ny serie, "Våra förmödrar" presenterar berättelser av och om "våra mormödrar och farmödrar".

Hertha 2/75

är ett temanummer på engelska om mansrollen. Medverkande bl a Karin Westman-Berg, Barbro Werkmäster, Margareta Ekström, Ingrid Sjöstrand, Maud Hägg.

Rödhattan nr 5

"Rödhattan" utges av *Arbetets Kvinnor*, en organisation "för bildandet av en proletär kvinnoorganisation", som startats av några f d medlemmar i grupp 8. Det senaste numret handlar om "Kvinnan i arbetarrörelsens barndom": situationen på arbetsmarknaden, i facket, i politiska organisationer. Ett särskilt avsnitt ägnas "Vad kan vi lära oss av städerskestrejckerna". I en serie om "Kvinnans frigörelse från Marx till Rådsrörelsen" tas denna gång upp "Socialdemokratiens inställning till kvinnans frigörelse i Tyskland till 1914".

Vietnambulletinen 1/75

är ett temanummer om kvinnor i Indokina — Laos, Kambodja, Vietnam — och deras insats i befrielsekampen.

Socialmedicinsk tidskrift 2/75

är ett temanummer kring den nya abortlagen och dess konsekvenser. Rita Liljeström skriver om "Abortens sociala historia" och "Det kontraceptiva samhället", Kajsa Sundström om "Fri abort och tillgängliga preventivmedel", Bo Larsson om "Den sexuella handlingen och upplevelsen av sexualiteten". Dessutom medverkar flera personer knutna till RFSU och berättar om erfarenheter och framtidsperspektiv utifrån RFSU:s långvariga arbete inom sexualupplysningens område.

Om barnstugefrågan

är en stencilerad informations-

tidskrift, utgiven av Aktionsgruppen för daghem, Nacka och användbar för alla som är engagerade i barnstugefrågan. Den kostar 2 kr och kan beställas från Gunilla Staaf, Stjärnstigen 2, 132 00 Saltsjö Boo.

Zenit

3/74 innehåller en artikel av Wally Secombe om "Hemmafrun och hennes arbete under kapitalismen", översatt från New Left Review. Secombes marxistiska analys av hushållsarbetet har i Sverige främst tagits upp av Rose Marie Eliasson. I nr 4/75 skriver Margot Bengtsson, Anita Göransson och Karin Widerberg om "Var står kvinnorörelsen idag". Man tar upp Grupp 8, Arbetets kvinnor och olika vänsterpartiers kvinnoideologi, men enligt deras analys räknas tydligen vare sig SKV till den progressiva kvinno- rörelsen eller Vi Mänskor till kvinnotidningarna, vilket är en något egendomlig syn på historiskrivning.

Socialistisk Debatt 1/75

utgiven av VPK, är ett temanummer om kvinnokamp. Medverkande bl a Eivor Marklund, Karin Nordlander, Ewa Wirén, Jörn Svensson, Anita Göransson, Anna Lena Lindberg.

Häftnen för kritiska studier

7—8/74

(utgiven av Unga filosofer och gruppen kring tidskriften *Kommentar*). Ronny Ambjörnsson skriver om kvinnofrågans historia i Sverige, om familjens utveckling från produktions- till konsumtionsenhet, mot bakgrund av det kapitalistiska produktions- sättets expansion och utbredningen av borgerliga familjeförhållanden. Han hävdar också att den borgerliga kvinnorörelsen med sin "kvinno-solidaritet" bidrog till att dämpa klassmotsättningarna — idén om "samhällsmodern" skulle få arbetarkvinnan att identifiera sig mer med familjen än med klassen.

RFSU-bulletinen

är ett litet informativt blad som kan erhållas gratis från RFSU, Box 17006, 104 62 Stockholm. De senaste numren har bl a handlat om mansrollen, Suzanne Brøgers bok "Fräls oss ifrån kärle-

ken" och "Förbättrad preventiv- rådgivning?"

Sirene

Sju norska kvinnor är det som skriver och redigerar framgångsrika "Sirene". Tidssignal för kvinnor og menn", nu uppe i 35 000 exemplar! Nästa steg blir att ta en man med i redaktionen, har flickorna meddelat.

Det är Cappelens förlag som är utgivare och tidningen går ihop, utan annonser.

Den är levande och direkt, reportagepräglad, vardagsnära. Det är veckopressen man vill konkurrera med genom att ge ut "et skikkelig kvinneblad".

Konservativa kretsar anser att "Sirene" är skrämmande socialistisk och det har startats ett slags motorgan: "Basunen, Organ for Kristen Kvinnefront".

Å andra sidan anser många renlärliga vänsterfolk att "Sirene" är småborgerlig.

Redaktionen själv kallar sig tvärpolitisk och understryker att man tar in också material som inte alla i gruppen är eniga i.

"Sirene" kostar 40 nkr per år (8 nummer). Beställes på adress PB 6893, St. Olavs plass, Oslo 1.

"Kjerringråd"

är en ny norsk kvinnotidskrift att notera. Första numret kom ut till kvinnodagen 8 mars i år och redaktionen (sju kvinnor här också, men inte desamma!) siktar på att få ut fyra nummer om året. Utgivningen stöds av en oberoende stiftelse.

Siri Nørve, en av de sju, säger i "Dagbladet" att man inte räknar sig som konkurrenter till "Sirene", som siktar på veckopresspubliken:

— Vi inriktar oss mera på en tidskriftspublik. Vi teoretiserar mer, har ett något annorlunda material. Men vi ska inte vara något elitorgan!

Numren kommer att få tema- prägel. I nr 1 har huvudartikeln som rubrik "Alt hva mødrene har kjempet", vilket är en korrigerig av Björnssons ord i nationalsången om att "fedrene har kjempet meden mødrene har grett... (gråtit)". Materialet behandlar arbetarkvinnornas första fackliga och politiska organisationer.

Kontakt med "Kjerringråd" får man genom Bitten Kallerud, Odins gt. 8, Oslo 2.

"Kvinnor i Kungälv"

Forts. från sid. 21

torn, serviceyrkena. Kollisionen mellan de olika världerna ser olika ut beroende på vad man arbetar med. Mest utsatta är de kvinnor som har utpräglat mansrolls-(karriär-)yrken och som slits mellan två olika världar. Bäst klarar sig kanske de kvinnor som befinner sig inom varavärderingarna både på jobbet och hemma. Ett annat sätt att lösa konflikten är att helt identifiera sig med sin kvinnoidentitet och inte alls identifiera sig med sitt jobb, t ex om man arbetar inom industrin. Kvinnan idag har ställts mellan ett omöjligt val att vara en aktiv man eller en passiv kvinna, enligt könsrollsschablonerna. Det verkliga alternativet måste vara en aktiv kvinna, att man inte låter sig luras att bli en falsk man. Idag är vara-världen starkt hotad av göra-världens värderingar och det är kvinnornas sak att göra vara-världensynlig och hävda den på alla plan: i politik, på arbetsmarknad, i planering etc. Motsättningen går inte mellan män och kvinnor utan mellan dem som vill försvara den nuvarande tudelningen och dem som vill arbeta för ett samhälle där de två världarna kan förenas.

Liknande tankegångar förde också *Berit Aas* fram i seminariets sista timma och i dess mest bejublade anförande. Kvinnor i dag förstår sin situation utifrån de nischer som manssamhället placerat dem i. Därav motsättningar om mål och medel. Det politiska livet är uppbyggt efter människans klassmotsättningar och kvinnorna fungerar sekundärt efter det mönstret. Kvinnorna måste börja utforska sin egen praxis och bygga sin teori utifrån sin egen verklighet.

Det gemensamma för kvinnorna är att de befinner sig i en oavlönad produktion som också för oss själva varit osynlig. "Det tog mig 20 års forskning att upptäcka att alla mina fakta var samlade på fel premisser — att jag samlat kvinnofakta utifrån männens sätt att se världen". Vi saknar idag en samhällsanalys som tar med kvinnornas perspektiv, kvinnornas sätt att se världen. Utifrån socialantropologiska sätt att definiera en kultur byggde *Berit Aas*

så upp sin teori om vår osynliga kvinnokultur: Hur fungerar kommunikationen i samhället? Hur ser maktstrukturen ut? Vem disponerar verktyg och resurser? Vem behärskar tiden? Hur upplever du dig själv?

Enligt alla dessa kriterier lever vi idag i ett manssamhälle och kvinnorna är en undertryckt grupp. Därför är det nödvändigt att göra kvinnornas osynliga kultur synlig och att inta en politisk ståndpunkt där man prövar varje beslut utifrån om det gagnar kvinnorna eller inte.

De övriga dagarna diskuterades kvinnans situation utifrån vissa specifika problem i de olika länderna. *Dagmar Andreassen* gav en deprimerande rapport om vad Danmarks anslutning till EG inneburit för kvinnorna: starkt ökad arbetslöshet, nedrustad socialvård, inskränkning i barntillsynen, höjda levnadskostnader. Arbetarkvinnorna ligger långt bakom i könsrollshänseende sade hon. När vi tar itu med det och blir hela människor blir vi dubbelt så många. *Marit Allern* från Tromsø talade om kvinnan och oljan i Norge: ur kvinnosynpunkt tycks oljan få negativa konsekvenser — den medför ökad centralisering, ökad rationalisering och effektivisering av arbetet och ökad kvinnlig arbetslöshet.

Torunn Magnusdottir berättade om ett forskningsarbete hon håller på med om kvinnliga fiskare på Islands sydkust. Det finns en stark tradition bland dessa kvinnor att vara fiskare, en tradition som nu glömts bort. Men det märkliga är att när nu kvinnor på nytt blir fiskare är det just i de orter där det en gång fanns många kvinnliga fiskare.

Anna-Liisa Hyvönen, bl a riksdagsledamot och generalsekretärare i Demokratiska kvinnoförbundet i Finland gav en översikt av den finska situationen. De mest utsatta kvinnorna, arbetarkvinnorna, är offer för kapitalismens planlöshet och kris. I Finland arbetar 54 % av kvinnorna, de utgör 47 % av arbetskraften, och 41,2 % av finska LO — trots det är bara 30 av de 600 funktionärer kvinnor. Lösningen på kvinnornas problem är att de engagerar sig fackligt för att driva politiska förändringar vad gäller

arbetsmarknaden, barntillsynen, bostadspolitiken m m. *Evy Andren* talade om 6-timmarsdagen på gott och ont utifrån sina erfarenheter av kampen för ledig lördag. Hon citerade en replik från en manlig fackföreningsmedlem: "låt oss gå med på hennes krav, då får vi 100 % övertid på lördan, gubbar".

Vi måste nog analysera hur vi driver kravet på 6-timmarsdagen: så att inte arbetskraften får ta igen arbetstidsförkortningen genom ännu mer ökad arbetstakt eller så att den inte utnyttjas till ännu mer övertid och dubbelarbete. *Inger Ullern*, norsk arkitekt, talade om kvinnor och bostadsplanering utifrån ett projekt som hon och en annan kvinnlig arkitekt, *Wenche Terjesen*, gjort: idealsamhället *Gromstad*. Projektet presenterades i boken "Bo i glade grænde" som blivit något av en succé i Norge. Samhället måste planläggas för att passa människans tre behov, sa *Inger Ullern*: bio-rollen (den biologiska rollen), produktionsrollen och omsorgsrollen. I stället för hela människor har vi idag fäder fylla av produktion och mödrar fylla av omsorg. Istället bör samhällen planeras med ekologisk hänsyn och balans mellan mans- och kvinnorollen. Enligt de ideerna har *Gromstad* planerats: med små enheter, med gångvägar i gatuplan och bilarna i tunnlar eller på broar, med närhet till djur och växter, med energisälhet och ransonering, med nära kontakt mellan människor i olika åldrar.

Vid kursens slut avsändes ett telegram där man begärde att till samtliga politiska partier i Norden att göra sitt yttersta för att stoppa användning och utbyggnad av kärnkraft så länge betryggande garantier inte getts angående avfall och andra riskfaktorer.

Seminarier antog också en resolution där man begärde att det varje år vid Nordens folkliga akademi anordnas en kurs om kvinnans ställning. Dessutom bör till akademien knytas ett permanent nordiskt forskningsbibliotek för kvinnoforskning. Man önskade också en egen tidning om samnordiska kvinnofrågor. ■ **LW**

Rapport från SKV:s konferens se nästa sida

Att samarbeta, att utbyta erfarenheter, att ge varandra impulser

Det var ambitionen med SKV:s kvinnokonferens i Kungälv, och den målsättningen uppfylldes.

13 kvinnoorganisationer från Norden (utom Färöarna) var representerade. SKV:s systerorganisationer DDK, NKF; Grupp 8, Fredrika Bremerförbundet, Rödstrumporna för att nämna några. *Eva Palmaer* öppnade konferensen på fredagseftermiddagen och berättade om SKV:s historia, om kampen mot fascismen, kampanjen mot atomvapen, Stockholmsapellen, Indokina-arbetet.

Berit Aas, Norge, och *Louise Waldén* talade båda om hur kvinnoförtrycket framstår i olika mönster. Förutom de rent objektiva betingelserna som sätter stopp för kvinnors utvecklingsmöjligheter så bär det kapitalistiska manssamhället på djuprotade värderingssystem som Louise och Berit avslöjade medvetet och skärpt. Att vi måste föra ut vår kultur i ljuset, att vi kvinnor måste erkänna den, och att den skall räknas med när politiska beslut fattas var esensen i bådas anföranden.

Rodny Öhman redogjorde för patriarkatets ursprung i den privata egendomsrätten till produktionsmedlen. Så länge kapitalisterna har makt över de avgörande produktionsmedlen finns även grundvalarna kvar för ett patriarkaliskt förtryck. Detta tar sig dock olika uttryck i olika samhällsskikt. Som nyckelproblem i kvinnokampen nämnde hon rätten till arbete och sysselsättning som tryggar kvinnornas ekonomiska oberoende, daghem och annan samhällsservice som folk kan betala, samt yrkes-

utbildning. Lösningen av dessa problem har strategisk betydelse i den revolutionära kampen för ett nytt samhälle. Redogörelsen som underströk kvinnokampens betydelse som en del av arbetarklassens kamp för socialismen kompletterade de andra inledningarna när det gällde klassanalysen av det svenska samhället. Hon betonade nödvändigheten att skilja på objektivet bestämd klasstillhörighet och hur kvinnorna subjektivt upplever sin situation.

Rita Liljeström berättade hur fruktsamheten kontrollerats under århundradena. Den sociala kontrollen begränsade barnafödandet under 1700-talet fram till 1900-talets början. Utomäktenskapliga förbindelser och utomäktenskapliga barn betraktades mer eller mindre strängt i olika delar av Sverige.

De tekniska preventivmedlen kom till i början på 1900-talet. Arbetarrörelsen tog upp preventivmedelsproblematiken och Hinke Bergengren visade upp en kondom på ett möte i Stockholm och sa att: "den driver nöden ur era hem". Han blev åtalad för sårande av tukt och osedlighet. Det blev förbjudet att sprida preventivmedel och den lagen fanns kvar ända till 1938. Men ännu på 40-talet vägrade många apotek att sälja preventivmedel för sedlighetens skull, och tidvis var profiten 400 % på andra apotek för kondomer. Svenska folket blev förstas experter på avbrutna samlag. — Den första abortkommittén tillsattes 1934. Frågan vann inte stort gehör då 30-talet kännetecknades av befolkningskris. På 40- och 50-talet kom nya utredningar.

Genom vår nya abortlagstiftning kan idag den svenska kvinnan själv bestämma om hon vill ha abort, åtminstone upp till den tolfte veckan.

Förutom de viktiga kunskaper som vi fick av föredragshållarna gav konferensen två konkreta resultat. Vi tog en resolution som sändes till FN, regeringarna i de respektive nordiska länderna, till massmedia och till partiernas kvinnoorganisationer. Vi utsåg kontaktkvinnor från de olika organisationerna. Syftet var att kunna koordinera aktioner och manifestationer för att möjliggöra ett starkare tryck bakom de gemensamma krav vi har.

Resolutionen innehöll kravet på att likalönsprincipen genomförs i praktiken. Kravet att kvinnorna ges konkreta möjligheter till likställdhet ifråga om förvärvsarbete och befordran. Kravet att de nordiska länderna fram till 1980 har byggt ut barnstugeverksamheten på ett kvalitativt tillfredsställande sätt och att det faktiska behovet täckts.

Vi betonade nödvändigheten att fackliga kommunala och liknande förtroendeuppdrag skulle utövas på betald arbetstid. Vi hemställde till de nordiska ländernas regeringar att internationella kvinnoråret verkligen användes för att påskynda genomförandet av FN:s målsättning beträffande könsdiskrimineringens avskaffande. Och vi uttalade vår solidaritet med u-ländernas kvinnor och hemställde till nordens regeringar att öka respektive länders bistånd för åtgärder som främjar kvinnornas strävanden till ekonomisk och social likställdhet.

Överhuvudtaget var det en givande konferens, där vi också hade möjligheter att utbyta erfarenheter i mindre grupper, och ett önskemål var att möten av den här typen skulle genomföras en gång om året, för att främja samarbetet och att vidarebefordra kunskaper som tjänar kvinnokampen.

Bodil Österlund

För Indokinas kvinnor och barn Postgiro 513 23-4

Transport

	295.305:68	Maj Myrdal, Göteborg	200:—
Maja Bolling, Göteborg	100:—	Elisabeth Dahlin, Stockholm	100:—
Klara Lundberg, Mölndal	15:—	Kamma Lager, Helsingborg	10:—
Maria Wall, Johanneshov	80:—	Rut Karlsson, Storfors	25:—
Aina Ohlsson, Farsta	100:—	Signe o. Eskil Söderholm, Gunnarsbyn	25:—
Rita o. Hendor Eliasson, Solna	15:—	Zaida, Göteborg till Albert Svenssons minne	25:—
S. Wahlström, Linköping	70:—	Edith Sundström, Karlsborg	10:—
Signe Jansson, Eskilstuna	100:—	Signe Karlsson, Lindome	15:—
Göta Jonsson, Skövde	25:—	Hildur Sjökvist, Hägersten	50:—
Inggerd o. Arne Stubelius, Göteborg till Albin Amelin	100:—	Dagmar Wattman, Bromma	100:—
minne	100:—	Margareta Eriksson, Bromma	25:—
Årsta SKV-avd. Stockholm	100:—	Inggerd Johansson, Sollentuna	25:—
Stina Skantze, Göteborg	100:—	Mirgit Hagberg, Luleå	20:—
Hildur Lönnström, Porjus	100:—	A. Brockman, Göteborg	15:—
Anny Öhman, Porjus	100:—	Inger Värmbly, Lenhovda	25:—
Svea Andersson, Göteborg	15:—	Eva Hedman, Bodvik, Hägersten	25:—
Davida Nilsen, Luleå	50:—	Ester Lindmark, Vännäs	50:—
Dagny Tyrell, Skärholmen	50:—	Suzanne Osten, Stockholm	100:—
Ragnhild Unander, Kiruna	30:—	Gösta R. Lindström, Norrtälje	25:—
Jenny Brännström, Glommers-träsk	50:—	Ingrid Wikström, Johanneshov	25:—
Gumborg Hedström, Johannes-hov	25:—	K. Sinha, Vittskövle	15:—
Anita o. Göran Ahlstrand, Stockholm	50:—	Margit Karlsson, Vällingby	20:—
Emma Morin, Båtskärsnäs	25:—	Ida Nilsson, Seskarö	20:—
Asta Sellin, Västerås	20:—	Barbro Peterson, Göteborg	30:—
Sigrid Odén, Uppsala	50:—	Siri Pettersson, Kungsör	40:—
Nelly Ahlqvist, Fagerhult	10:—	Signe Svensson, Forsa	10:—
Sonja Gyzander, Johanneshov	15:—	I. Lorenzen, Västerås	25:—
Birgitta Hultman-Boye, Täby	25:—	Birgitta Grandell, Enskede	20:—
Anonym givare	10:—	Linnea Johansson, Partille	100:—
Margareta Varenius, Göteborg	100:—	Anna Eriksson, Uppsala	15:—
Nora Lindqvist, Norrtälje	50:—	Anonym givare	25:—
Sigrid Bouvin, Västervik	25:—	Rösli Kuhn-Pettersson, Rönninge	10:—
Edith Hübinette, V:a Frölunda	100:—	Gun Axelsson, Järfälla	10:—
A.M. Malmgren, Stockholm	25:—	Maria Strömberg, Umeå	20:—
Märtha o. Eric Vanemo, Norrköping	25:—	Beckmans, Stockholm	20:—
Hilda Danielsson, Ludvika	10:—	Ragnhild Lundén, Avesta	20:—
Ester Carlsson, Braås	20:—	Bojan Risberg, Enskede	10:—
Pekka Venäläinen, Ludvika	30:—	M. Viksten, Uppsala	100:—
Sara Liljebald, Furulund	50:—	Inga Tell, Vällingby	50:—
E. Rosell-Rudebeck, Uppsala	50:—	Anonym givare	100:—
John Mazin, Mölndal	100:—	Edith Hagman, Olofstorp	50:—
Gunilla Hegardt, Örebro	100:—	Gertrud Krägh, Stockholm	100:—
Agnes Stålnacke, Kiruna	25:—	Carin Mannheimer, Göteborg	100:—
Britt Skogström, Stockholm	20:—	Grupp 8, Linköping	60:—
Ebba Johansson, Sundbyberg	15:—	Astrid Berglund, Obbola	20:—
Hans Malmberg, Göteborg	25:—	Maj Frisk, Sollentuna	20:—
Mölnåls SKV-avd.	100:—	Erik Johansson, Mölndal	10:—
S. Petersson, Partille	25:—	Svea Ahlström, Ängelholm	10:—
Signe Elqvist, Borlänge	10:—	E. Lanesjö	50:—
H. o. M. Kjellen, Kristianstad	50:—	SKV-distriktets styrelse i Göteborg till Elin Johanssons 80-årsdag	100:—
Harriet Engman, Göteborg	25:—	Beda Andersson, Saltsjö-Boo	100:—
Tyra Westerlund, Farsta	25:—	Betsy Källström, Uppsala	25:—
Otilia Fredriksson, Ramvik	10:—	Gunnar o. Maggie Andersson, V:a Frölunda	25:—
Edith Wennsten, Uddevalla	25:—	Signe Brünelius, Stockholm	25:—
Monica Hagberg, Norrköping	75:—	Anny o. Ingvar Lööf, Eskilstuna	50:—
S. Arvidsson, Göteborg	25:—	Inger Arnström, Johanneshov	100:—
Essie Åström, Ljusdal	50:—	Siri Aschberg, Stockholm	100:—
M. Carlsson, Saltsjö-Boo	10:—	Evy Jacobsson, Mölndal	25:—
Helga Forslund, Ramvik	20:—	B. Fridén, Göteborg	50:—
Karin Attius, Norrköping	25:—	Leena Aniali, Göteborg	10:—
Villy o. Tor, Porjus	100:—	Joanne Sylwan, Lund	100:—
Elsa Stuge, Karlstad	20:—	Marion Karlsson, Lenhovda	100:—
Anna Wennberg, Johanneshov	50:—	Beda Kallenberg, Luleå	50:—
Anny Nilsson, Lund	25:—	Siv Marklund, Piteå	50:—
Hallberg, Misterhult	50:—	Birgitta Ek, Bandhagen	100:—
Carola Birgersson, Huskvarna	5:—		
Anna Appelberg, Västerås	100:—		

Berta Johansson, Borås	10:—
Sonja Beckman, Bromma	10:—
Linnea Elfström, Bromma	50:—
Mia Westerberg, Falun	50:—
Kristina Ståhl, Kiruna	50:—
Gunilla Petrn, Styrö	25:—
Margareta Landin, Södertälje	25:—
Rosa Wiendl, Deje	30:—
Britta o. Lasse Lindvall, Huddinge	50:—
Gunilla Palmstierna Weiss, Stockholm	100:—
Greta Gustavsson, Kalmar	25:—
Iris Leja, Stockholm	20:—
Greta Karlsson, Braås	20:—
Ingrid Ask, Malmö	25:—
Malmbergets SKV-avd. bössinsamling	350:—
Hanna Persson, Stockholm	25:—
Martha Jansson, Göteborg	10:—
Alice Lindström, V:a Frölunda	50:—
Alfhild Nordberg, Västerås	25:—
Brita Carlsson, Lidköping	25:—
S. Wigelius, Stockholm	100:—
M. Emsheimer, Sthlm bössinsamling	579:25
Gerda Rosander, Luleå	20:—
Anna Blom, Kiruna	50:—
Nylidens SKV-avdelning Slagnäs	150:—
Hanna Segerholm, Solna	30:—
Anna Pettersson, Avesta	10:—
Greta Englund, Skärholmen	100:—
Suomi Liljehagen, Göteborg	25:—
Olga Wikdahl, Kiruna	25:—
Annelie Jansson, Uppsala	20:—

304.024:93

Blixtaktionen

TILL BLIXTAKTIONEN

har dessutom över SKV:s giro hit-tills influtit följande bidrag som redovisats till Blixtaktionens postgiro nr 24 687-6:

Birgit o. Östen Johansson, Ängelholm	50:—
Västra avd. Göteborg	500:—
Bjurslätt SKV-avd. Göteborg	150:—
Maria Engström, Höganäs	30:—
Sita Andersen, Sthlm, bössinsamling	983:30
Sally Söderqvist, Stockholms bössinsaml.	271:40
Frideborg Löthberg, Johannes-hov, bössinsamling	542:50
gm. Mia Emsheimer, redovisat fr. bössinsamling	1.860:—
Linnea Andersson, Bjurslätt SKV-avd. Göteborg	100:—
Margot Mårdh, Stockholms bössinsaml.	195:—
Maja Bolling, Göteborg	200:—
Henia o. Harald Larsson, Göteborg	100:—
Anna-Lisa Hallström, Farsta	2.000:—
S:t Görans SKV-avd. Stockholm	1.000:—
Anna Vilenius, S:t Görans SKV-avd. Sthlm	185:—
Västra avd. av SKV, Göteborg	100:—
Göteborgs SKV-distrikt, insaml. 1 maj	220:95
Maja Larsson, Stockholm	25:—
Louise Waldén, Solna	100:—
Ester Wahlund, Stockholm	100:—
Eva o. Håkan Falk, Stockholm	50:—
Inger Värmbly, Lenhovda	25:—
Stina Nilsson, Hägersten	25:—
Brita Gustafsson, Hägersten	25:—
Britta Öberg, Saltsjö-Boo	50:—
Brita af Petersen, Lidingö	25:—
Elisabeth Meijer, Tumba	50:—

Kronor

8.963:15

Kvinnan tiger inte i vår församling

I ett företag som Trygg-Hansa, där försäkringstagarna själva äger företaget, är det angeläget att också kvinnorna gör sina stämmor hörda.

Trygg-Hansas högsta beslutande organ är fullmäktigeförsamlingen. Dess ledamöter väljs av försäkringstagarna och utses av olika organisationer. Kvinnornas representation är garanterad genom ledamöter valda av Fredrika Bremerförbundet, Husmodersförbundet Hem och Samhälle samt Yrkeskvinnors klubbars Riksförbund. Andra organisationer som väljer representanter till fullmäktige är TCO, LRF, Sveriges Industriförbund, SHIO, SACO-SR, Sveriges Fastighetsägareförbund och MRF (Motorbranschens Riksförbund).

Försäkringstagarna utövar även sitt inflytande genom 25 regionråd valda av försäkringstagare och organisationer. Många av ledamöterna är kvinnor, men de kan och bör bli flera.

TRYGG HANSA